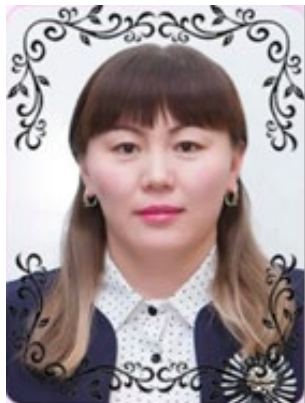

Bas redaktory: Jasūlan Dauren Järdemūly	<i>Алтысхан Айнур</i>2
Redaksia alqalary: Sağidolla Aidos Bauyrjanūly Jasūlan Tolqyn Şaidollaqyzy	<i>Кулишова Айсауле Жумашовна</i>4
Redaksia meken-jaiy: Almaty qalasy Askarova 10	<i>Оразаева Манишук Оразаевна</i>7
Redaksia telefony: +7705 396 9775	<i>Салихова Риза Нажиболлаевна</i>10
Qazaqstan Respublikasy Mädeniet jäne Aqparat ministrlyğı №KZ51VPY00085829 kuäligı	<i>Тотанова Гүлдана Жұбандыққызы</i> 13
Aйна 1 ret qazaq, orys, aғылшын тілінде шығады.	<i>Бисенгалиева Гульмира Егизбайқызы</i>16
Teruge 01.09.2024j berildi Basuğa 01.09.2024j qol qoiyldy	<i>Бисенгалиева Алтыншаш Жақыпқызы</i>19
Taralymy 1000 dana	<i>Балкасимова Дамира Баянғалиевна</i>21
Jurnal «Üstaz Onlain» Ėlymi-ädistemelik ortalyğynda basyldy	<i>Абдушева Маруа Канатовна</i>24
	<i>Ұзақбаева Ақмарал Әлібекқызы</i>27
	<i>Рамазанова Гүлбаршын Кайыржанқызы</i>29
	<i>Штоббе Лидия Вячеславовна</i>31
	<i>Укубаева Мадина Оразбековна</i>33
	<i>Нурбаева Фарида Куантхановна</i>37
	<i>Аубакирова Гаухар Задиновна</i>39

АВТОРЛЫҚ БАҒДАРЛАМАНЫ САБАҚ ҮДЕРІСІНЕ ЕНГІЗУДІҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ**Алмысхан Айнур**

**Ақмола облысы, Целиноград ауданы, Арайлы ауылы
Арайлы ауылының жалпы білім беретін мектебі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі**

Қазіргі білім беру жүйесінде педагогтың кәсіби шеберлігіне, шығармашылық ізденісіне және әдістемелік жаңашылдығына қойылатын талаптар күн сайын артып келеді. Білім мазмұнының жаңаруы, оқыту стандарттарының өзгеруі, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескерудің қажеттілігі мұғалімнен дәстүрлі оқыту шеңберінен шығып, жаңа тәсілдерді қолдануды талап етеді. Осындай жағдайда авторлық бағдарламаларды сабақ үдерісіне енгізу – мұғалім жұмысының тиімділігін арттыратын, білім мазмұнын тереңдететін және оқыту процесін оқушыға барынша бейімдейтін маңызды механизмдердің бірі. Авторлық бағдарлама – бұл мұғалімнің өз пәні бойынша оқу материалының мазмұнын, құрылымын, оқыту әдістерін, тапсырмаларын және бағалау жүйесін жаңаша ұйымдастырып, жеке көзқарасы мен тәжірибесіне сүйене отырып жасаған әдістемелік құжаты. Ол мемлекеттік стандартқа қайшы келмей, керісінше оны нақтылайды, кеңейтеді немесе оқыту жағдайына қарай бейімдейді.

Авторлық бағдарламаның сабақ үдерісіне енгізілуінің тиімділігі оның оқу материалын оқушылардың қажеттілігіне сай ұйымдастыра алуында жатыр. Дәстүрлі бағдарлама барлық оқушыларды бірдей деңгейде оқытатын ортақ жүйе болса, авторлық бағдарлама мазмұнды оқушылардың жас ерекшеліктеріне, қызығушылығына, интеллектуалдық деңгейіне және сыныптың жалпы мүмкіндігін ескере отырып жеке дара құрастыруға мүмкіндік береді. Мұғалім белгілі бір тақырыпты тереңдетіп оқытуды немесе керісінше жеңілдетіп түсіндіруді таңдай алады, оқыту ретін өзгертіп, материалды толықтыра алады. Бұл икемділік оқу сапасының артуына, оқушылардың пәнге деген қызығушылығының жоғарылауына, олардың белсенді танымдық әрекетіне әсер етеді.

Авторлық бағдарламалардың негізгі артықшылықтарының бірі – оқыту мазмұнын өмірмен байланыстыру мүмкіндігі. Бүгінгі күннің басты талабы – оқушыны тек теориялық біліммен емес, сол білімді тәжірибе жүзінде қолдана алу дағдыларымен қамтамасыз ету. Авторлық бағдарламада мұғалім оқыту мазмұнына практикалық тапсырмаларды, жобалық жұмыстарды, зерттеу элементтерін, күнделікті өмірмен байланысты жағдаяттарды еркін қоса алады. Бұл оқушының функционалдық сауаттылығын арттырып, пәнді терең түсінуіне ықпал етеді. Сонымен қатар авторлық бағдарлама оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Мұғалім оқу тапсырмаларын түрлендіріп, оқушыға өз пікірін білдіруге, жаңа идея ұсынуға, зерттеу жүргізуге және шығармашылық өнім жасауға жағдай жасайды.

Авторлық бағдарламаны сабақ үдерісіне тиімді енгізудің ең маңызды әдістерінің бірі – модульдік оқыту. Модульдік технология оқу материалын ірі блоктарға бөліп, әр блокты жеке дидактикалық жүйе ретінде қарастырады. Мұндай тәсіл оқушыларға ақпаратты біртіндеп, жүйелі түрде меңгеруге мүмкіндік береді. Авторлық бағдарламада модульдер мұғалімнің шығармашылығына сай жоспарланады: теориялық материал, практикалық тапсырмалар, өзіндік жұмыс, бағалау және рефлексия элементтері модуль ішінде біріктіріледі. Бұл тәсіл оқушылардың логикалық байланыстарды көре алуына, оқу материалын терең түсінуіне және өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Сабақ үдерісіне авторлық бағдарламаны енгізудегі тиімді әдістердің бірі – жобалық оқыту технологиясы. Жоба тапсырмалары оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытуға, шығармашылық нәтижелер шығаруға, өз бетімен шешім қабылдауға бағытталады. Авторлық бағдарламада мұғалім пән мазмұнына байланысты түрлі жобаларды жоспарлай алады: ғылыми-зерттеу жобалары, шығармашылық

жобалар, әлеуметтік жобалар, практикалық жобалар және т.б. Жоба барысында оқушы ақпарат жинайды, талдайды, жоспар құрып, нәтижені көпшілікке ұсынады. Бұл оқушылардың жауапкершілігін, дербестігін арттырады, пәнге деген қызығушылығын күшейтеді. Жоба әдісі оқушымен жұмыс істеудің дамытушы бағытын қамтамасыз етеді және білімді өмірлік дағдыларға айналдыруға мүмкіндік береді.

Авторлық бағдарламаның тиімділігін арттыратын тағы бір әдіс – саралап оқыту. Саралау оқушы қабілетінің әртүрлі деңгейін ескеріп, тапсырмаларды соған сәйкес құрастыруға мүмкіндік береді. Авторлық бағдарламада мұғалім тапсырмалардың күрделілік деңгейін реттей алады, бір оқушыға жеке бағдар ұсынса, екіншісіне топтық немесе шығармашылық тапсырма ұсына алады. Саралау оқушының өзіндік мүмкіндігін толық ашуға, оқу мотивациясын арттыруға, оқу процесінде өзіне сенімді болуына ықпал етеді. Бұл әдіс әсіресе оқушылар арасында білім деңгейі әртүрлі болған жағдайда аса тиімді. Тапсырмалардың деңгейлік жүйесі оқушылардың сабаққа белсенді қатысуын, әрқайсысының жетістік сезімін сезінуіне мүмкіндік береді.

Интерактивті оқыту технологиялары да авторлық бағдарламаны сабаққа тиімді енгізудің маңызды құралы. Заманауи оқушылардың цифрлық сауаттылығы жоғары болғандықтан, интерактивті құралдарды пайдалану олардың танымдық белсенділігін арттырады. Авторлық бағдарламада мұғалім мультимедиялық материалдарды, онлайн платформаларды, интерактивті тақтаны, виртуалды зертханаларды, симуляциялық бағдарламаларды, бейне ресурстарды кеңінен қолдана алады. Бұл оқыту материалын көрнекіден гөрі нақты, тартымды және түсінікті етеді. Интерактивті әдістер мысалы: «онлайн тесттер», «виртуалды тәжірибелер», «цифрлық тапсырмалар», «аудио-видео материалдар» оқушылардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың ақпаратты өңдеу дағдыларын, талдау қабілетін дамытады.

Коммуникативтік тәсіл де авторлық бағдарламаның тиімділігін арттыратын маңызды әдіс. Қазіргі уақытта білім тек ақпарат берумен шектелмейді, ол оқушының өз ойын нақты, сауатты жеткізе алуына, пікірін дәлелдей алуына, өз көзқарасын қорғауына, топпен жұмыс істей алуына бағытталады. Авторлық бағдарламада мұғалім пікірталас, диалог, рөлдік ойын, топтық жұмыс, жұптық талдау, дебат сияқты әдістерді қолдану арқылы оқушының коммуникативтік қабілетін дамытады. Коммуникативтік тәсіл оқушыны белсенді тұлға ретінде қалыптастырады, оның әлеуметтік дағдыларын дамытады.

Проблемалық оқыту әдісі – авторлық бағдарламаларды тиімді жүзеге асырудың тағы бір жолы. Оқушыларға қиындық тудыратын, шешімін іздеуді талап ететін проблемалық жағдайлар ұсынылады. Бұл оқушылардың логикалық ойлауын, аналитикалық қабілетін, мәселені шешу дағдыларын дамытады. Проблемалық оқытуда оқушы дайын білімді қабылдамайды, керісінше өз тәжірибесіне сүйене отырып жаңалық ашады. Авторлық бағдарламада проблемалық ситуацияларды жиі қолдану оқушылардың танымдық қызығушылығын арттырады және олардың пәнді терең түсінуіне ықпал етеді.

Дамыта оқыту технологиясы да авторлық бағдарламаның сабақ үдерісіне тиімді енгізілуіне ықпал етеді. Бұл технологияның басты ерекшелігі – оқушының ойлау әрекетін дамыту, білімді саналы түрде меңгерту, өзіндік шешім қабылдауына жағдай жасау. Авторлық бағдарламада мұғалім күрделі ойлау операцияларын қажет ететін тапсырмаларды жиі қолданады: салыстыру, топтастыру, талдау, жинақтау, пікір айту, болжам жасау. Дамыта оқыту оқушыны ізденімпаз, ойлы, белсенді тұлға ретінде қалыптастырады.

Шығармашылық әдістерді қолдану да авторлық бағдарламаның ерекшелігін айқындайды. Шығармашылық тапсырмалар оқушының қиялын, елестету қабілетін, өзіндік стилін дамытады. Авторлық бағдарламада эссе жазу, комикс құрастыру, постер қорғау, мини-жоба дайындау, модель жасау, көркем туынды жазу сияқты шығармашылық элементтер кеңінен қолданылады. Бұл оқытуды жандандырып, оқушылардың қызығушылығын арттырады.

Авторлық бағдарламаны енгізу процесінде мұғалімнің кәсіби рефлексиясы ерекше рөл атқарады. Рефлексия мұғалімге жоспарлаған іс-әрекетінің тиімділігін бағалауға, келесі сабақтарды жетілдіруге, әдістемесін жаңартуға мүмкіндік береді. Авторлық бағдарламада педагог үздіксіз ізденіс үстінде болып, тиімді әдістерді тәжірибеде қолдана отырып, өзінің кәсіби деңгейін арттырады.

Қорытындылай келе, авторлық бағдарламаны сабақ үдерісіне енгізу – білім берудің тиімділігін арттыратын, оқыту мазмұнын жаңғыртатын, оқушылардың жеке қабілеті мен қызығушылығын дамытатын маңызды педагогикалық қадам. Авторлық бағдарлама мұғалімге әдістемелік еркіндік береді, оқушыларға сапалы білім алуға мүмкіндік туғызады. Мұндай бағдарламаларды жүзеге асыруда модульдік оқыту, жобалық жұмыс, саралап оқыту, интерактивті технологиялар, проблемалық оқыту, дамыта оқыту, коммуникативтік тәсіл, шығармашылық әдістер және педагогикалық рефлексия ерекше тиімді. Осындай әдістердің үйлесімді қолданылуы оқу үрдісінің нәтижелілігін арттырып, оқушылардың білім сапасын жаңа деңгейге көтереді.

СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ

Кулишова Айсауле Жумашиевна
БҚО, Орал қаласы
№3 “Зерде” бөбекжайы
Әдіскер

Қазіргі таңда білім беру жүйесі қарқынды өзгерістер кезеңін бастан кешіп отыр. Әлемдік жаһандану, ақпараттық қоғамның дамуы, цифрлық технологиялардың енуі, өмір бойы білім алу қажеттілігі – осының бәрі білім мазмұнына, оқыту әдістеріне, мұғалімнің кәсіби рөліне жаңа талаптар қояды. Бүгінгі мектеп тек білім беретін орын емес, ол – оқушының ойлау қабілетін, танымдық белсенділігін, дербестігін, шығармашылығын дамытуға бағытталған өмір мектебі болуы тиіс. Осы мақсатқа жетудің ең тиімді жолдарының бірі – сын тұрғысынан ойлау технологиясын оқу процесіне енгізу.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы – бұл оқушылардың ойлау белсенділігін, талдау қабілетін, дәлелдеу мәдениетін және өзіндік пікірін қалыптастыруға бағытталған педагогикалық жүйе. Бұл технологияның түпкі мақсаты – білім алушыны дайын ақпаратты қабылдаушы емес, өз бетімен ізденіп, шешім қабылдай алатын тұлға дәрежесіне көтеру. Яғни, оқушыны пассивті тыңдаушыдан белсенді ойшылға айналдыру.

Сын тұрғысынан ойлау – бұл адамның өз көзқарасын қалыптастыру, өз пікірін дәлелдей алу, өзгелердің көзқарасына құрметпен қарау, ақпаратты талдап, сұрыптап, қорытынды шығару қабілеті. Мұндай ойлау жүйесі оқушыға тек пәндік білім емес, өмірлік дағдылар да береді. Өйткені қазіргі заманның табысты азаматы – бұл ақпаратты тез игеріп қана қоймай, оны саралап, мәнін түсініп, дұрыс шешім шығара алатын тұлға.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының педагогикалық негізі конструктивистік теорияға сүйенеді. Бұл теория бойынша білім оқушының өз белсенді әрекеті арқылы қалыптасады. Мұғалім – тек бағыт беруші, ұйымдастырушы, ал негізгі ізденіс пен ойлау әрекеті оқушының өзіне тиесілі. Демек, білім алу процесінде басты тұлға – оқушының өзі. Оқушы ойлану арқылы үйренеді, талдау арқылы түсінеді, дәлелдеу арқылы дамиды.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясының өзегінде “қызығушылықты ояту – мағынаны ашу – ой толғаныс” кезеңдері бар. Бұл үш кезең оқушының ойлау белсенділігін біртіндеп дамытады. Бірінші кезеңде оқушы өз білгенін еске түсіреді, сұрақ қояды, болжам жасайды. Екінші кезеңде жаңа ақпаратпен танысып, өз болжамдарын салыстырады, пікірін нақтылайды. Үшінші кезеңде ой қорытып, өз көзқарасын білдіреді, жаңа білімді өмірмен байланыстырады. Осындай құрылым оқушыны ойлануға, талдауға, салыстыруға, бағалауға итермелейді.

Сабақта сын тұрғысынан ойлау элементтерін қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін айтарлықтай арттырады. Себебі мұндай сабақтарда әр оқушы өз ойын ашық айта алады, пікірін білдіруге мүмкіндік алады. Әрбір оқушының ойы құнды саналады. Бұл тәсіл оқушыға сенім артып, оны жауапкершілікке үйретеді. Оқушы өз пікірін айту арқылы өзін тұлға ретінде сезінеді, сабаққа қызығушылығы артады.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдану барысында мұғалімнің рөлі де өзгереді. Енді мұғалім тек ақпарат беруші емес, ол — оқушының ойлау әрекетінің серіктесі, бағыттаушысы. Мұғалім сұрақ қою арқылы оқушыны ойлануға жетелейді, дұрыс немесе бұрыс жауап іздемей, әр жауаптың мәнін талдайды. Осылайша сабақ диалогтық сипат алады. Мұндай сабақта мұғалім мен оқушы арасында өзара сенім мен серіктестік қалыптасады.

Сын тұрғысынан ойлауға үйрету – оқушыны өз ойын дәлелдеп айтуға, қарсы пікірге төзімді болуға, ұжымда пікір алмасуға, жаңа идеялар ұсынуға үйретеді. Бұл технология оқушылардың коммуникативтік мәдениетін, шешендік қабілетін, аналитикалық ойлауын дамытады. Әсіресе топтық, жұптық жұмыстар арқылы оқушылар арасында ынтымақтастық, бір-бірін тыңдау, өзгенің пікірін бағалау дағдылары қалыптасады.

Сабақтағы сын тұрғысынан ойлауды дамыту тәсілдері сан алуан. Мысалы, “Топтастыру”, “Венн диаграммасы”, “ББҮ” кестесі, “Инсерт”, “Т кестесі”, “Автор орындығы”, “Еркін жазу”, “Дәлелді пікір”, “Сократтық сұхбат” сияқты әдістер оқушылардың ойлау әрекетін белсендіреді. Әр әдіс оқушының белгілі бір танымдық қабілетін дамытады: талдау, салыстыру, жүйелеу, қорытынды жасау, дәлелдеу. Мұндай тапсырмалар оқушының шығармашылық белсенділігін де арттырады.

Оқушының белсенділігі – оқу процесінің сапасын анықтайтын басты көрсеткіштердің бірі. Белсенді оқушы – бұл өз бетінше ойлайтын, сұрақ қоятын, жауап іздейтін, пікір білдіретін тұлға. Ал сын тұрғысынан ойлау технологиясы дәл осы белсенділікті оятуға бағытталған. Оқушыны дайын біліммен шектемей, өз бетімен зерттеуге жетелейтін бұл тәсіл олардың оқу мотивациясын күшейтеді.

Мысалы, дәстүрлі сабақта мұғалім ақпарат берсе, сын тұрғысынан ойлау сабағында оқушы өзі ақпаратты іздеп, оны талдайды, өз тұжырымын жасайды. Бұл процесс оқушыны зерттеушіге айналдырады. Мұндай сабақтарда оқушының логикалық ойлауы, тіл байлығы, өз пікірін жүйелі жеткізу дағдысы дамиды. Сонымен қатар, оқушы өз қатесін талдап, дұрыс шешім табуға үйренеді.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының тиімділігі – ол кез келген пәнге, кез келген жас ерекшелігіне сай қолдануға болатын әмбебап жүйе. Мысалы, қазақ тілі сабағында бұл тәсіл оқушының тілдік талдау, мәтінмен жұмыс істеу қабілетін арттырса, тарих сабағында тарихи оқиғаларға баға беруге, деректерді салыстыруға мүмкіндік береді. Ал жаратылыстану пәндерінде логикалық және дәлелді ойлауды қалыптастырады.

Оқушылардың сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамыту олардың өмірлік ұстанымын да айқындайды. Мұндай оқушылар өз пікірін айтуға, өз шешімін қорғауға, ақпаратты талдауға, өз көзқарасын дәлелдеуге дағдыланады. Бұл қасиеттер болашақта азаматтық белсенділік, жауапкершілік, көшбасшылық қабілет сияқты маңызды қасиеттердің қалыптасуына ықпал етеді.

Сын тұрғысынан ойлау сабақтарында оқушылар өз пікірін ашық айтуға, жаңа идея ұсынуға еркін болады. Мұғалім олардың ойына шектеу қоймай, керісінше әр пікірді талқылауға жағдай жасайды. Бұл оқушылардың өзіне деген сенімін арттырады. Өзін сенімді сезінген оқушы белсенді болады, ізденеді, бастама көтереді. Демек, сын тұрғысынан ойлауды дамыту – оқушылардың ішкі мотивациясын күшейтудің тиімді жолы.

Оқыту процесінде сын тұрғысынан ойлау технологиясын жүйелі қолдану мектеп мәдениетіне де әсер етеді. Себебі ойлануға, пікір айтуға еркіндік бар ортада өзара құрмет, серіктестік, ашықтық қағидалары қалыптасады. Мұндай ортада оқушылар ғана емес, мұғалімдер де шығармашылықпен жұмыс істейді. Өріптестер арасында тәжірибе алмасу, бір-бірін қолдау, бірлесіп ойлану мәдениеті дамиды.

Оқушының белсенділігін арттыру – тек оқу процесінің міндеті емес, бұл – тұлғаның дамуына әсер ететін әлеуметтік қажеттілік. Белсенді оқушы – ертеңгі қоғам белсендісі, өз көзқарасын ашық білдіретін, жауапкершілігі жоғары азамат. Сондықтан сын тұрғысынан ойлауды дамыту арқылы мұғалім тек білім емес, өмірлік құндылықтар береді.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясының ең үлкен артықшылығы – оқушыларды өз бетімен ізденуге, жаңа білімді тәжірибе арқылы игеруге бағыттауы. Мұндай тәсіл арқылы оқушы өз оқу әрекетінің субъектісіне айналады. Ол енді мұғалімнің бақылауындағы пассивті тыңдаушы емес, өз таным процесін өзі басқаратын белсенді тұлға болады. Бұл – қазіргі заманғы білім берудің басты принциптерінің бірі.

Мұндай дағдыларды қалыптастыруда мұғалімнің кәсіби шеберлігі үлкен рөл атқарады. Мұғалім сабақ барысында сын тұрғысынан ойлауға жетелейтін сұрақтар қоя білсе, ол оқушыларды белсенді талқылауға итермелейді. Мысалы, «Неліктен?», «Қалай ойлайсың?», «Бұл пікірмен келісесің бе?», «Қандай дәлел келтіре аласың?» сияқты сұрақтар оқушыны тек жауап беруге емес, ойлануға мәжбүрлейді. Осылайша мұғалім сұрақ қою мәдениеті арқылы оқушылардың ойлау белсенділігін арттырады.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының тағы бір маңызды тұсы – оқытудағы диалог мәдениеті. Диалог арқылы ойлау жүзеге асады. Сабақта оқушылар пікір алмасады, қарсы дәлел келтіреді, өз тұжырымын қорғайды. Бұл процессте әр оқушы өзін тұлға ретінде сезінеді, себебі оның ойы еленіп, тыңдалады. Диалогтық қарым-қатынас оқушылардың топта жұмыс істеу қабілетін арттырады, бір-біріне сыйластық пен төзімділікті қалыптастырады.

Бүгінгі мектептің басты мақсаты – ақпаратты жаттатудан арылып, оқушыларды ойлануға, шығармашылықпен жұмыс істеуге, өз көзқарасын дәлелдеуге үйрету. Бұл мақсат сын тұрғысынан ойлау

технологиясы арқылы жүзеге асады. Мұндай сабақтарда оқушылар өздері шешім қабылдап, өз пікірін ұсынады. Мұғалім бағыт беруші ретінде олардың ойлау процесін басқармайды, тек бағыттайды. Нәтижесінде оқушылар өз білімін өз қолымен құрастырады, яғни білім шынайы түрде игеріледі.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы білім берудің гуманистік бағытымен үндеседі. Себебі бұл технология оқушының тұлғасын орталыққа қояды, оның ойы мен пікірі бағалы деп саналады. Әрбір оқушының ойлау ерекшелігі, жеке қабілеті ескеріледі. Мұндай тәсіл демократиялық оқу ортасын қалыптастырады, яғни оқушылар еркін сөйлейді, сұрақ қояды, өз ойын ашық білдіреді.

Сын тұрғысынан ойлауға үйрету барысында оқушылар тек ақпаратты талдап қана қоймай, оны өмірмен байланыстыруды үйренеді. Мысалы, әдебиет сабағында кейіпкердің іс-әрекетін өмірлік тұрғыдан бағалау, тарих сабағында тарихи оқиғалардың бүгінгі қоғамға әсерін талдау, биология сабағында экологиялық мәселелерді шешу жолдарын іздеу сияқты тапсырмалар оқушылардың дүниетанымын кеңейтеді. Мұндай тәсіл оқушыларды тек білім алуға емес, қоғамдағы өз орнын түсінуге, жауапкершілік сезімін дамытуға жетелейді.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы қазіргі білім беру бағдарламаларымен де үйлеседі. Жаңартылған білім мазмұнында оқушылардың зерттеушілік дағдыларын, ақпаратты саралау, салыстыру, қорытындылау қабілеттерін дамыту басты мақсат ретінде белгіленген. Бұл дәл сын тұрғысынан ойлау технологиясының мазмұнымен үндеседі. Демек, бұл технология – білім реформаларының теориялық және әдістемелік негізі.

Оқушылардың белсенділігін арттыру үшін мұғалім олардың танымдық қызығушылығын оятуы керек. Ал қызығушылық ойлаудан басталады. Егер оқушы ойлана бастаса, ол сұрақ қояды, зерттейді, дәлелдейді. Бұл процесте оқушы белсенді қатысушыға айналады. Сондықтан сабақтың мақсаты – оқушыға дайын жауап беру емес, оны ойлануға итермелеу.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясын жүйелі қолданған мектептерде оқушылардың оқу жетістігі де жоғары болатыны дәлелденген. Себебі мұндай оқушылар ақпаратты механикалық түрде есте сақтамайды, оны саналы түрде игереді. Олар жаңа білімді бұрынғы біліммен байланыстырып, өз қорытындысын жасайды. Бұл – терең білімнің көрсеткіші.

Оқушылардың белсенділігін арттыруда бағалау жүйесінің де рөлі зор. Сын тұрғысынан ойлауға негізделген сабақтарда бағалау тек нәтиже емес, процесс ретінде қарастырылады. Мұғалім оқушылардың ойлау әрекетін, пікірін, дәлелін, ынтасын бағалайды. Мұндай бағалау әділ әрі ынталандырушы сипатқа ие. Әр оқушы өз үлесін сезініп, келесі жолы одан да белсенді болуға тырысады.

Білім беру процесінде сын тұрғысынан ойлау мәдениетін қалыптастыру – ұзақ мерзімді және жүйелі жұмыс. Бұл тек бір сабақтың әдісі емес, бұл – оқыту философиясы. Мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас өзгеріп, оқудың өзегі рефлексия мен талдауға ауысады. Осылайша мектептің жалпы мәдениеті өзгереді: білім алу процесі өмірмен ұштасып, оқушылардың ойлау мәдениеті дамиды.

Мұғалім сын тұрғысынан ойлау технологиясын меңгергенде, ол өз кәсіби деңгейін жаңа сатыға көтереді. Себебі бұл технология мұғалімді де үнемі ойлануға, өз тәжірибесін талдауға, жаңа әдіс іздеуге жетелейді. Мұғалім оқушыларға қалай ойлануды үйретсе, өзі де сол процестің белсенді қатысушысы болады. Бұл үздіксіз кәсіби дамудың кепілі.

Бүгінгі қоғамға сын тұрғысынан ойлайтын, өз көзқарасын дәлелдей алатын, өзгелердің пікіріне құрметпен қарайтын, өмір бойы үйренуге дайын тұлғалар қажет. Осындай тұлғаны қалыптастыру мұғалімнің басты миссиясы. Ал бұл миссия сын тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы жүзеге асады.

Осы технологияны тиімді қолданған мұғалім тек білім беріп қана қоймайды, ол оқушыны өз ойын айтуға, дербес ойлауға, шешім қабылдауға үйретеді. Бұл – демократиялық қоғам құрудың негізі. Себебі ой еркіндігі бар жерде ғана прогресс бар.

Қорытынды:

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы – заманауи білім берудің ең пәрменді құралдарының бірі. Ол оқушылардың белсенділігін арттырып қана қоймай, олардың тұлғалық дамуын, өз бетінше ойлау, шешім қабылдау және пікір білдіру қабілетін жетілдіреді. Бұл технологияны жүйелі қолдану арқылы мұғалім оқушының оқу әрекетінен танымдық әрекетке, пассивтіліктен белсенділікке, дайын білім алудан өздігінен білім құрастыруға көшуіне жағдай жасайды. Осының нәтижесінде оқушылардың ойлау мәдениеті қалыптасып, білім сапасы артады.

Сын тұрғысынан ойлау – бұл тек әдіс емес, бұл – оқыту философиясы. Ол арқылы мектеп қабырғасынан өз пікірін ашық айта алатын, сыни көзқарас қалыптастырған, саналы, белсенді азаматтар шығады. Демек, сын тұрғысынан ойлау технологиясын тиімді қолдану – еліміздің интеллектуалдық әлеуетін арттырудың, шығармашыл ұрпақ тәрбиелеудің басты кепілі.

ФИЗИКА САБАҚТАРЫНДА БЕЛСЕНДІ ӘДІС- ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ

Оразаева Манишук Оразаевна
БҚО. Орал қаласы
№3 "Зерде" бөбекжайы
Тәрбиеші

Бала тәрбиесі — қоғамның болашағын қалыптастыратын ең маңызды процесс. Осы процесте тәрбиеші мен ата-ананың үйлесімді қарым-қатынасы шешуші рөл атқарады. Тәрбиеші — баланың күнделікті дамуы мен оқу-танымдық белсенділігін ұйымдастыратын маман, ал ата-ана — бала өміріндегі алғашқы тәлімгер әрі тәрбиегер. Екі тараптың ынтымақтастығысыз балалардың толыққанды дамуы, оның қажеттіліктерін ескерумен қамтамасыз ету мүмкін емес. Сондықтан тәрбиеші мен ата-ананың өзара тиімді қарым-қатынасы заманауи тәрбие жүйесінің негізі болып табылады.

Тиімді қарым-қатынас — бұл екі жақты байланыс, онда әрбір тарап бір-бірін түсініп, қолдап, ашық ақпарат алмасады. Бұл үрдістің өзегі — сенім мен құрмет. Қазіргі заманғы тәрбие жүйесінде педагогика мен психологияның жаңа әдістері мен тәсілдері, соның ішінде гуманистік және серіктестік принциптері қолданылады. Бұл тәрбиеші мен ата-ананың қарым-қатынасын дамытып, оның тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Ата-аналармен жұмыс істеу барысында тәрбиеші алдымен ашықтықты, шынайылықты және ынтымақтастықты ұстануы қажет. Оның басты міндеті — ата-аналарға өз балалары туралы жан-жақты ақпарат беру, олардың оқу және тәрбие үдерісіндегі жетістіктерін және қиыншылықтарын түсіндіру. Мұндай ақпараттың сапасы мен көлемі ата-ананың балаға қатысты сенімін арттырады және отбасы мен балабақша арасындағы байланыс күшейеді.

Тәрбиешінің коммуникативтік мәдениеті — ата-аналармен тиімді байланыс жасаудың басты факторы. Бұл мәдениетке дұрыс тыңдау, ашық сұрақтар қою, кері байланыс орнату, ақпаратты түсінікті және дұрыс жеткізу кіреді. Мәселен, ата-аналармен жүргізілетін жиналыстар, жеке әңгімелер, кеңес беру сессиялары тәрбиешінің осы дағдыларын қолдануының негізгі алаңдары болып табылады. Мұндай кездесулердің тиімді болуы үшін тәрбиеші әрқашан дайындығын жоғары деңгейде жүргізуі тиіс.

Ата-аналармен серіктестік орнату үшін тәрбиеші олардың пікірлерін, ұсыныстарын тыңдап, бағалап отыруы керек. Бұл әділдік пен өзара құрмет негізінде жүзеге асады. Сондай-ақ, ата-аналардың баланың дамуындағы рөлін түсіну және оларды оқу-тәрбие үдерісіне тарту маңызды. Қазіргі заманғы білім беру практикасы бұл бағытта көптеген инновациялық технологияларды ұсынады: онлайн чаттар, топтық мессенджерлер, электрондық күнделіктер, бейнеқоңыраулар арқылы қарым-қатынас орнату.

Тәрбиешінің эмоционалдық интеллигенттілігі де ата-аналармен қарым-қатынаста маңызды рөл атқарады. Оның ішінде эмоцияларды тану, өз эмоцияларын бақылау және басқа адамдардың сезіміне эмпатия таныту кіреді. Бұл қасиеттер тәрбиешіге қиын жағдайларда да сабырлы болуға, конфликтілерді жеңіл шешуге, ата-аналармен жылы және сенімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді.

Ата-аналармен жұмыс істеуде ең жиі кездесетін қиындықтардың бірі — ақпарат алмасудың біржақты болуы. Кейде ата-аналар балалары туралы шынайы мәліметтерді толық бермейді немесе тәрбиелік мәселелерді талқылаудан қашады. Мұндай жағдайда тәрбиеші сабырлылық пен кәсібилік танытып, ата-аналармен тұрақты байланыс орнату жолдарын іздеуі керек. Оның ішінде, жеке әңгімелерді жиі ұйымдастыру, мәселелерді жекелей талқылау, қолдау көрсету арқылы сенім қалыптастыру тәсілдері маңызды.

Қазіргі цифрлық технологиялар тәрбиеші мен ата-ананың байланысын жеңілдетеді. Әлеуметтік желілер, электрондық пошта, арнайы мобильді қосымшалар арқылы ақпарат алмасу мүмкіндігі қарым-қатынастың жылдамдығын арттырып, кездесу уақытын үнемдеуге септігін тигізеді. Дегенмен, осы тәсілдерде де жеке кездесулердің орнын толтыра алмайтынын есте ұстау қажет. Сондықтан, дәстүрлі және заманауи әдістерді үйлестіру ең тиімді.

Тәрбиешінің кәсіби дамуы ата-аналармен тиімді қарым-қатынас құруға тікелей әсер етеді. Педагогикалық және психологиялық курстар, тренингтерге қатысу, жаңа әдістемелер мен технологияларды меңгеру тәрбиешінің сенімділігін арттырады және оның ата-аналар алдындағы беделін көтереді. Сонымен қатар, тәлімгерлік пен коучинг жүйелері тәрбиешінің жеке және кәсіби өсуіне ықпал етеді.

Ата-аналармен бірлескен жұмыс барысында тәрбиеші баланың тұлғалық ерекшеліктерін ескеруі тиіс. Әр отбасының әлеуметтік, мәдени, экономикалық жағдайы әртүрлі болғандықтан, педагог әрбір ата-анамен жеке тіл табысу қабілетіне ие болуы қажет. Бұл тұрғыда мәдениетаралық коммуникация дағдылары маңызды рөл атқарады.

1. Тәрбиеші мен ата-ананың байланысының маңыздылығы

Тәрбиешілер мен ата-аналардың арасындағы тиімді байланыс баланың психологиялық және эмоционалдық дамуына үлкен әсер етеді. Баланың мектепке немесе балабақшаға бейімделуі, өзін-өзі ұстауы, тәртібі көбіне осы қарым-қатынастың сапасына байланысты болады. Егер тәрбиеші мен ата-ана бір-бірін түсініп, бір бағытта әрекет етсе, баланың дамуы жеңілдейді.

2. Қарым-қатынас түрлері

- Жеке әңгімелер: Ата-аналармен жекелей сөйлесу арқылы баланың жетістіктері мен қиындықтары талқыланады. Бұл тәсіл жеке мәселелерді шешуге ыңғайлы.
- Топтық жиналыстар: Бір топтағы ата-аналармен ұйымдастырылған кездесулерде жалпы тәрбие мәселелері, балалардың ортақ жетістіктері және жоспарлар талқыланады.
- Цифрлық байланыс: WhatsApp, Viber, Telegram, электрондық пошта немесе арнайы мобильді қосымшалар арқылы ақпарат алмасу. Бұл әдіс коммуникацияны жылдам әрі тиімді етеді.
- Ақпараттық бюллетеньдер мен хабарламалар: Апта сайын немесе ай сайын таратылады, онда тәрбие бағдарламалары, жоспарлар мен іс-шаралар туралы ақпарат болады.

3. Тәрбиешіге ұсынылатын коммуникациялық дағдылар

- Тыңдау қабілеті: Ата-аналардың ойларын, күмәндерін және ұсыныстарын мұқият тыңдау.
- Ашықтық және сенімділік: Ашық сөйлесу және ақпаратты толық жеткізу.
- Эмпатия: Ата-аналардың сезімдерін түсініп, олармен бірге болу.
- Кері байланыс: Өз ойыңызды жеткізу кезінде олардың пікірлеріне де жауап беру.
- Келіспеушіліктерді басқару: Конфликтілер пайда болғанда сабырлы түрде, конструктивті шешім іздеу.

4. Қиын жағдайларда жұмыс істеу

Ата-аналармен қарым-қатынаста кейде қиындықтар туындауы мүмкін: ақпараттың жеткіліксіздігі, сенімсіздік, мәдени және әлеуметтік айырмашылықтар, ата-ананың бала тәрбиесіне араласпауы сияқты мәселелер. Мұндай кезде тәрбиеші:

- Төзімділік пен сабырлы болу керек.
- Ата-аналарға бала тәрбиесі туралы ақпаратты түсінікті және нақты жеткізу қажет.
- Қиындықтарды бірге шешуге бағытталған ынтымақтастық атмосферасын құру маңызды.

5. Тәрбиеші мен ата-ананың серіктестік моделінің артықшылықтары

- Баланың қажеттіліктері мен мүдделері ескеріліп, жеке тұлға ретінде дамуы қамтамасыз етіледі.
- Отбасы мен білім беру ұйымының арасында үйлесімділік орнап, тәрбиенің тұрақтылығы қамтамасыз етіледі.
- Ата-аналар балалардың оқу және тәрбие процесіне белсенді араласып, өз рөлін жақсы түсінеді.
- Тәрбиеші мен ата-ананың бірлескен іс-әрекеті баланың әлеуметтік дағдыларын және өзін-өзі басқару қабілетін дамытуға көмектеседі.

6. Қазіргі заманғы технологиялардың мүмкіндіктері

- Мобильді қосымшалар (мысалы, ClassDojo, Seesaw) арқылы ата-аналар баланың жетістіктерін, күнделікті іс-әрекетін бақылап, тәрбиешіге сұрақтар қою мүмкіндігіне ие.
- Видеоконференциялар (Zoom, Google Meet) — жеке немесе топтық кездесулерді онлайн форматта өткізуге мүмкіндік береді.
- Электрондық күнделіктер мен күнделікті есептер ата-аналарға баланың күнделікті іс-әрекеттері туралы нақты ақпарат береді.

7. Тәрбиешінің кәсіби дамуының маңызы

- Кәсіби курстар мен тренингтерге қатысу арқылы тәрбиеші өз коммуникациялық және психологиялық дағдыларын жетілдіреді.
- Педагогикалық психология негіздерін меңгеру ата-аналармен тиімді сөйлесуге көмектеседі.
- Тәрбиешілердің өзін-өзі жетілдіруі олардың сенімділігін арттырып, ата-аналар алдында кәсіби беделін нығайтады.

8. Мәдени және әлеуметтік ерекшеліктерді ескеру

Әр отбасының өз ерекшеліктері болады, оларды құрметтеп, түсіну қажет. Тәрбиеші мәдени және тілдік айырмашылықтарды, дәстүрлер мен құндылықтарды ескеру арқылы ата-аналармен қарым-қатынасты жақсартады.

Қорытындылай келе, тәрбиеші мен ата-ананың тиімді қарым-қатынасы баланың жан-жақты дамуының маңызды факторларының бірі. Ашықтық, сенім, құрмет, үздіксіз ақпарат алмасу, кәсіби және эмоционалдық құзыреттілік — осының бәрі қазіргі заманғы білім беру жүйесінде өзекті. Тәрбиешінің осы бағыттағы жұмысы балалардың өмірге деген сенімін арттырып, олардың жан-жақты дамуына жағдай жасайды. Сонымен қатар, тәрбиешінің ата-аналармен үйлесімді әрекеті қоғамдағы білім мен тәрбие сапасын жоғарылатуға септігін тигізеді.

ПЕДАГОГ-АССИСТЕНТТІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Салихова Риза Нажиболлаевна
БҚО, Орал қаласы
№3 “Зерде” бөбекжайы
Педагог-ассистент

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде инклюзивті білім беру бағытындағы жаңашылдықтар мен өзгерістер педагог кадрлардың кәсіби қызметіне жаңа талаптар қойып отыр. Соның ішінде педагог-ассистенттің рөлі ерекше мәнге ие болды. Педагог-ассистент – бұл тек мұғалімнің көмекшісі емес, ол ерекше білім беруді қажет ететін балалардың оқу, әлеуметтік және психологиялық бейімделуіне тікелей ықпал ететін тұлға. Сондықтан педагог-ассистенттің кәсіби құзыреттілігін дамыту — инклюзивті білім беру сапасын арттырудың басты шарты.

Кәсіби құзыреттілік ұғымы педагогика ғылымында кеңінен зерттеліп келеді. Бұл ұғым педагогтың өз қызметін тиімді орындауына мүмкіндік беретін білім, білік, дағды және тұлғалық қасиеттердің жиынтығын білдіреді. Педагог-ассистенттің кәсіби құзыреттілігі оның оқыту мен тәрбиелеу үдерісін қолдау қабілетімен, ерекше білім алушылардың мүмкіндіктерін ескеріп, оларға жеке көмек көрсету дағдысымен анықталады.

Педагог-ассистенттің кәсіби құзыреттілігін дамыту ең алдымен үздіксіз кәсіби білім алумен, тәжірибелік дағдыларды жетілдірумен және тұлғалық дамумен тікелей байланысты. Бұл бағытта мемлекет пен білім беру ұйымдары тарапынан жүйелі қолдау қажет. Педагог-ассистентке қойылатын талаптар тек білім беру процесін ұйымдастырумен шектелмейді, ол оқушының әлеуметтенуіне, өзін-өзі бағалауына, эмоциялық жай-күйіне де әсер етуі тиіс.

Педагог-ассистенттің кәсіби құзыреттілігін үш бағытта қарастыруға болады: білімдік (когнитивтік), іс-әрекеттік (практикалық) және тұлғалық (аксиологиялық). Білімдік құзыреттілікке педагогика, психология, дефектология, логопедия, нейропсихология сияқты салалар бойынша базалық білім кіреді. Практикалық құзыреттілік нақты іс-әрекеттерді орындау, балалармен қарым-қатынас орнату, жеке және топтық жұмыс жүргізу тәсілдерін қамтиды. Тұлғалық құзыреттілік педагог-ассистенттің кәсіби этикасын, мейірімділігін, төзімділігін, коммуникативтік мәдениетін сипаттайды.

Кәсіби дамудың басты жолдарының бірі — үздіксіз білім беру. Педагог-ассистент әрдайым жаңа әдістер мен технологияларды меңгеріп отыруы қажет. Курстар, тренингтер, семинарлар мен вебинарлар кәсіби білімді жаңартуға мүмкіндік береді. Бүгінде инклюзивті білім беру бағытында педагогтарға арналған біліктілікті арттыру бағдарламалары кеңінен енгізіліп жатыр. Бұл бағдарламалар арнайы педагогика, инклюзия психологиясы, коммуникация әдістері, мінез-құлықты түзету, эмоционалды қолдау сияқты тақырыптарды қамтиды.

Сонымен қатар, педагог-ассистенттің кәсіби дамуы тәжірибелік зерттеу және рефлексия арқылы жүзеге асады. Рефлексия — педагогтың өз қызметін талдау, жетістіктері мен қиындықтарын бағалау, өзін-өзі жетілдіруге бағыт алу қабілеті. Рефлексивтік мәдениет педагог-ассистенттің кәсіби жетілуінің басты көрсеткіші болып саналады. Ол өзінің іс-әрекетін талдай отырып, тиімді әдіс-тәсілдерді анықтайды, жаңа педагогикалық технологияларды енгізудің маңызын түсінеді.

Қазіргі білім беру кеңістігінде педагог-ассистенттің құзыреттілігін арттырудың инновациялық жолдары да бар. Солардың бірі — менторинг және коучинг жүйесі. Бұл жүйе тәжірибелі мамандардың жас педагог-ассистенттерге бағыт-бағдар беріп, кәсіби қолдау көрсетуін көздейді. Менторинг педагогтардың өзара тәжірибе алмасуын қамтамасыз етеді, ал коучинг жеке кәсіби өсуге, өзін-өзі дамыту стратегиясын қалыптастыруға көмектеседі.

Цифрлық дәуір жағдайында педагог-ассистенттің ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілігі ерекше маңызға ие. Ол білім беру процесінде заманауи технологияларды қолдана білуі керек: интерактивті тақталар, онлайн платформалар, бейне және аудио ресурстар, сандық құралдар арқылы оқытуды ұйымдастыру. Сонымен қатар, педагог-ассистент ерекше білім беруді қажет ететін балаларға арналған цифрлық ресурстарды іріктей алуы тиіс. Мысалы, сөйлеуді дамытуға арналған арнайы бағдарламалар, моториканы жетілдіруге бағытталған қосымшалар, дыбыстық және визуалды тренажерлар балалардың оқу белсенділігін арттырады.

Педагог-ассистенттің кәсіби дамуына әсер ететін тағы бір маңызды бағыт — коммуникативтік құзыреттілік. Ол ата-аналармен, оқушылармен және педагогикалық ұжыммен тиімді қарым-қатынас орната білу қабілетімен анықталады. Коммуникативтік мәдениет сенімділік пен ашықтыққа негізделуі тиіс. Тиімді қарым-қатынас жасау арқылы педагог-ассистент оқу процесіндегі қиындықтарды дер кезінде байқап, оларды шешудің жолдарын таба алады.

Педагог-ассистент қызметіндегі кәсіби этика да ерекше мәнге ие. Этикалық құндылықтар — бұл оқушыға деген құрмет, шыдамдылық, әділдік және құпиялылық принциптері. Кәсіби этиканы сақтамау педагогтың беделіне, сонымен қатар баланың психологиялық жай-күйіне кері әсер етуі мүмкін. Сондықтан педагог-ассистент өзінің мінез-құлқына, сөйлеу мәдениетіне, эмоциясын басқаруға әрдайым назар аударуы тиіс.

Кәсіби дамудың тағы бір тиімді бағыты — тәжірибелік қауымдастықтарға қатысу. Бұл педагогтар арасында тәжірибе алмасуға, жаңа идеялар мен әдістемелерді енгізуге мүмкіндік береді. Осындай қауымдастықтарда педагог-ассистент өз тәжірибесін бөлісіп, басқа мамандардың тәжірибесінен үйренеді, сонымен қатар кәсіби қолдау алады.

Педагог-ассистенттің кәсіби дамуы тек сыртқы факторлармен ғана емес, оның жеке мотивациясымен де тығыз байланысты. Мотивация — бұл өзін-өзі жетілдіруге деген ішкі ниет. Жоғары кәсіби мотивациясы бар педагог-ассистент әрдайым жаңа білім іздейді, қиындықтарды дамуға мүмкіндік ретінде қабылдайды және шығармашылықпен жұмыс істейді.

Қазіргі уақытта педагог-ассистенттердің кәсіби дамуын қолдау мақсатында түрлі ресурстық орталықтар, инклюзивті білім беру кабинеттері және онлайн платформа жүйелері құрылуда. Бұл орталықтар педагогтарға әдістемелік көмек, оқу материалдары және тәжірибелік кеңес беруді қамтамасыз етеді. Осындай орталықтар арқылы педагогтар өздерінің кәсіби деңгейін арттырып, жаңа идеялармен бөлісе алады.

Педагог-ассистенттің кәсіби құзыреттілігін дамытуда психологиялық тұрақтылық та маңызды рөл атқарады. Инклюзивті ортада жұмыс істеу үлкен эмоционалдық күш жұмсауды талап етеді, себебі мұндай педагог әртүрлі қабілет деңгейіндегі, түрлі мінез-құлықтағы балалармен жұмыс істейді. Сондықтан кәсіби күйіп кетудің (эмоционалды шаршаудың) алдын алу, өзін-өзі реттеу және стресс менеджмент дағдыларын қалыптастыру аса қажет.

1. Педагог-ассистенттің кәсіби құзыреттілігінің мәні

Педагог-ассистенттің кәсіби құзыреттілігі – бұл оның кәсіби міндеттерін тиімді орындауға мүмкіндік беретін педагогикалық, психологиялық, әлеуметтік, коммуникативтік және ақпараттық білім мен дағдылардың жиынтығы.

Инклюзивті ортада мұндай маман тек көмекші емес, бала мен мұғалім, ата-ана арасындағы дәнекер тұлға рөлін атқарады.

Құзыретті педагог-ассистент:

- баланың психологиялық ерекшеліктерін түсінеді;
- жеке білім беру бағдарламаларын іске асыруға қатысады;
- мұғалімнің әдістемелік жоспарына сүйене отырып, оқу процесін қолдайды;
- балалардың күнделікті өмірде өзін-өзі күту және бейімделу қабілеттерін дамытуға ықпал етеді;
- эмоциялық және әлеуметтік қолдау көрсетеді.

2. Кәсіби құзыреттіліктің негізгі компоненттері

- 1 ☐ Педагогикалық құзыреттілік – оқу үдерісін ұйымдастыру, оқыту әдістемелерін меңгеру, оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып жұмыс жүргізу.
- 2 ☐ Психологиялық құзыреттілік – баланың мінез-құлқы мен эмоционалды жағдайын түсіну, эмпатия таныту, ынталандыру және қолдау көрсету.
- 3 ☐ Коммуникативтік құзыреттілік – мұғаліммен, оқушымен және ата-анамен тиімді тіл табысу, дау-жанжалдарды реттеу, сенімді қарым-қатынас орнату.
- 4 ☐ Ақпараттық (цифрлық) құзыреттілік – цифрлық құралдарды, онлайн платформаларды, адаптивті

бағдарламаларды

қолдану.

5 Этикалық құзыреттілік – кәсіби этиканы сақтау, құпиялылық пен әділдік қағидаттарын ұстану.

3. Кәсіби дамудың бағыттары

- Біліктілікті арттыру курстары

Педагог-ассистенттерге арналған курстарда инклюзия негіздері, психологиялық-педагогикалық қолдау әдістері, коррекциялық жұмыс ерекшеліктері оқытылады.

Мысалы: «Bilimland», «Өрлеу» біліктілікті арттыру институттары осындай курстарды жүйелі өткізіп келеді.

- Тәжірибелік сабақтар мен шеберлік сыныптары

Бұл формат педагог-ассистентке нақты тәжірибе жинақтауға, қиын жағдайларды шешудің тиімді жолдарын үйренуге көмектеседі.

- Менторинг пен коучинг

Тәжірибелі педагог-ассистент жас мамандарға бағыт-бағдар беріп, кәсіби кеңесші рөлін атқарады.

- Өзіндік білім алу

Кәсіби әдебиеттер оқу, онлайн курстарға қатысу, вебинарлар тыңдау — жеке даму мәдениетін қалыптастырады.

4. Педагог-ассистенттің тұлғалық қасиеттері

Жоғары кәсіби құзыреттілікті маманның бойындағы келесі қасиеттер қалыптастырады:

- шыдамдылық пен сабырлылық;
- мейірімділік пен түсіністік;
- психологиялық тұрақтылық;
- жоғары жауапкершілік пен тәртіптілік;
- әділдік пен гуманизм.

Инклюзивті ортада бұл қасиеттер баланың өзіне сенімін арттырып, оқыту мен тәрбиелеу процесінің эмоционалды климатын жақсартады.

5. Кәсіби құзыреттілікті дамытуда кездесетін қиындықтар

- Жұмыс тәжірибесінің аздығы және арнайы дайындықтың жеткіліксіздігі;
- Әр баланың ерекшелігіне қарай бейімделу қиындығы;
- Эмоционалдық шаршау мен кәсіби күйіп кету (burnout);
- Цифрлық технологияларды қолданудағы тәжірибенің аздығы;
- Мұғалім мен ата-ананың арасындағы коммуникацияның әлсіздігі.

Бұл мәселелерді шешу үшін педагогикалық ұжым мен әкімшілік тарапынан әдістемелік және моральдық қолдау қажет.

Қорытындылай келе, педагог-ассистенттің кәсіби құзыреттілігін дамыту — үздіксіз, көпқырлы және стратегиялық маңызды процесс. Ол тек педагогикалық біліммен шектелмейді, сонымен қатар тұлғалық даму, кәсіби этика, эмоционалды тұрақтылық және ақпараттық сауаттылықпен тікелей байланысты. Кәсіби құзыретті педагог-ассистент — бұл баланың әлеуетін ашуға көмектесетін, қоғамның инклюзивті мәдениетін дамытатын, жаңа формациядағы педагогикалық тұлға.

ТӘРБИЕШІНІҢ БАЛАНЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУЫ МЕН ӘЛЕУМЕТТЕНУІНДЕГІ РӨЛІ

Тотанова Гүлдана Жұбандыққызы
БҚО, Орал қаласы
№3 “Зерде” бөбекжайы
Тәрбиеші

Қазіргі қоғамда білім мен тәрбие жүйесінің алдында тұрған басты мақсаттардың бірі — жан-жақты дамыған, өз ойын еркін жеткізе алатын, адамгершілігі мол, рухани бай тұлға қалыптастыру. Осы міндетті жүзеге асыруда тәрбиешінің рөлі айрықша. Тәрбиеші – баланың алғашқы қоғамдық ұстазы, оның адам ретінде қалыптасу жолындағы жетекшісі мен үлгі тұтар тұлғасы. Баланың мінез-құлқы, ойлау қабілеті, қарым-қатынас мәдениеті мен құндылықтық бағдарлары көбіне мектепке дейінгі ұйымдағы тәрбиешінің іс-әрекеті мен қарым-қатынасына байланысты қалыптасады.

Бала тұлғасының дамуы – бұл үздіксіз жүріп отыратын, күрделі әрі көпқырлы процесс. Осы үдерісте тәрбиешінің кәсіби шеберлігі мен жеке тұлғалық қасиеттері шешуші рөл атқарады. Тәрбиеші баланың тек білім алуына ғана емес, оның ішкі әлемін тануына, өзіндік пікір қалыптастыруына, өз орнын табуға көмектеседі. Әрбір бала қайталанбас тұлға болғандықтан, тәрбиеші оның жеке ерекшеліктерін, қызығушылықтарын, қабілеттерін ескере отырып, дамытуға бағытталған жағдай жасауы қажет.

Тәрбиешінің баланың тұлғалық дамуына әсері ең алдымен оның адамға деген көзқарасынан көрінеді. Баланы жақсы көру, түсіну, қабылдау – педагогикалық қарым-қатынастың басты негізі. Егер тәрбиеші балаға сенім білдіріп, оны жеке тұлға ретінде қабылдаса, бала өзіне сенімді, ашық, ынталы болып өседі. Керісінше, шамадан тыс бақылау мен сыншыл көзқарас баланың шығармашылығын, өз ойын білдіру қабілетін төмендетеді. Сондықтан тәрбиеші баламен қарым-қатынас барысында жылы, сабырлы, мейірімді және әділ болуы тиіс.

Баланың әлеуметтенуі – оның қоғам өміріне бейімделу, өз орнын табу, әлеуметтік нормалар мен құндылықтарды қабылдау процесі. Бұл процесс мектепке дейінгі кезеңде басталып, тұлғалық дамудың негізін қалайды. Әлеуметтену барысында бала қарым-қатынас орнатуды, өз ойын жеткізуді, бірлесіп әрекет етуді үйренеді. Осы тұрғыда тәрбиеші баланың қоғаммен алғашқы байланысын қамтамасыз ететін дәнекер тұлға рөлін атқарады. Ол балаға ұжымда өзін ұстау ережелерін үйретіп қана қоймай, оның бойында эмпатия, жауапкершілік, достық, өзара көмек сияқты адами қасиеттерді дамытады.

Тәрбиешінің кәсіби қызметі тек оқыту мен ойын ұйымдастырумен шектелмейді. Ол баланың рухани әлемін, мінез-құлық ерекшеліктерін, эмоционалдық қажеттіліктерін түсінуге бағытталуы керек. Әр баланың дамуына ықпал ететін ең тиімді құралдардың бірі – жеке тұлғалық-бағдарлы тәсіл. Бұл тәсіл тәрбиешіден балалардың жас және психологиялық ерекшеліктерін ескеріп, әрқайсысына жеке қарым-қатынас жасауды талап етеді. Тәрбиеші баланың өз ойын еркін білдіруіне, бастамашылдығын дамытуға, қателіктен қорықпауына мүмкіндік беруі тиіс.

Бала тұлғасының дамуы көбіне ересек адамның үлгісіне қарап жүзеге асады. Тәрбиеші өзінің іс-әрекетімен, сөйлеу мәнерімен, қарым-қатынас мәдениетімен балаларға өнеге көрсетеді. Бала тәрбиешінің сөзінен гөрі ісіне көбірек еліктейді. Сондықтан педагогикалық мәдениет, өзін-өзі ұстау әдебі, әдептілік, еңбекқорлық – тәрбиеші тұлғасының ажырамас бөлігі болуы шарт. Мысалы, тәрбиеші сабырлы, байыпты сөйлей білсе, балалар да өзара қарым-қатынаста сол мінез үлгісін қайталайды.

Тәрбиеші баланың әлеуметтенуінде отбасы мен балабақша арасындағы байланысты ұйымдастырушы рөлін де атқарады. Ол ата-аналармен үнемі тығыз қарым-қатынаста болып, бірлескен іс-шаралар, кеңестер мен тренингтер арқылы тәрбиенің біртұтастығын қамтамасыз етеді. Отбасындағы тәрбие мен балабақшадағы

тәрбие өзара үйлесімді болған жағдайда ғана бала толыққанды дамиды. Сондықтан тәрбиеші ата-аналармен ынтымақтастық орнатып, олардың педагогикалық мәдениетін арттыруға ықпал етуі тиіс.

Бүгінгі күні тәрбиеші қызметінің сапасына қойылатын талаптар да арта түсті. Заманауи тәрбиеші – шығармашылықпен жұмыс істейтін, инновациялық технологияларды меңгерген, баланың эмоционалды әлемін түсіне білетін кәсіби тұлға болуы керек. Интерактивті әдістер, ойын технологиялары, арт-терапия элементтері, ертегі терапиясы сияқты әдістерді пайдалану арқылы тәрбиеші баланың өзін-өзі танып, өз қабілеттерін ашуына көмектеседі. Мұндай тәсілдер балалардың ойлау, сөйлеу және қиялдау қабілеттерін дамытып қана қоймай, олардың әлеуметтік мінез-құлқын, эмоциялық тұрақтылығын да қалыптастырады.

Тәрбиеші баланың өзіндік «Менін» қалыптастыруда жетекші рөл атқарады. Ол әр баланың жетістігін байқап, оны мадақтау арқылы өзін-өзі бағалауын арттырады. Мадақтау мен ынталандыру баланың ішкі мотивациясын күшейтіп, оның табысқа ұмтылысын арттырады. Тәрбиеші әрбір балаға оның мүмкіндіктеріне сай талап қойып, табысты жағдай туғызуы керек. Бұл бала бойында сенім мен жауапкершілікті дамытады.

Бала тұлғасын қалыптастыруда тәрбиешінің эмоциялық интеллектісі маңызды орын алады. Эмоциялық интеллект – өз сезімін түсіну, басқару және басқалардың сезімін тану қабілеті. Тәрбиеші эмоциялық тұрғыдан тұрақты болса, ол балаларға қауіпсіз әрі қолайлы психологиялық орта қалыптастырады. Балалар мұндай ортада өз сезімдерін еркін білдіреді, қорықпай пікір айта алады және бір-біріне құрметпен қарайды.

Әлеуметтену процесінде бала басқа адамдармен қарым-қатынас жасауды, топта жұмыс істеуді үйренеді. Осы тұрғыда тәрбиеші ұжымдық іс-әрекеттерді, ойындарды, шығармашылық жобаларды ұйымдастыру арқылы балалардың ынтымақтастығын дамытады. Бірлескен ойындар мен тапсырмалар баланың жауапкершілігін арттырып, өзара көмек, достық сезімдерін күшейтеді. Әлеуметтік дағдылар – тұлғалық дамудың негізгі компоненттерінің бірі.

Тәрбиеші баланың әлеуметтенуінде мәдени және ұлттық құндылықтарды дарытушы ретінде де маңызды рөл атқарады. Балабақшада қазақ халқының салт-дәстүрлерін, әдет-ғұрпын, халық ойындарын, ұлттық музыка мен ертегілерді қолдану арқылы бала бойына ұлттық сана, отансүйгіштік, адамгершілік қасиеттер қалыптасады. Бұл бағыттағы жұмыстар баланың рухани әлемін байытып, өз ұлтына деген сүйіспеншілігін арттырады.

Тәрбиешінің тұлғалық қасиеттері мен кәсіби шеберлігі бір-бірімен тығыз байланысты. Ізденімпаздық, шыдамдылық, эмпатия, жауапкершілік және мейірімділік – тәрбиешінің басты кәсіби қасиеттері. Осы қасиеттерді дамыту үшін педагог үнемі өзін-өзі жетілдіріп, кәсіби даму курстарына қатысуы, жаңа әдістерді меңгеруі қажет. Заманауи тәрбиеші – бұл өмір бойы үйренетін тұлға. Ол өз білімін үздіксіз толықтырып, тәжірибесін жаңартып отырады.

Баланың тұлғалық дамуына әсер ететін тағы бір маңызды фактор – тәрбиешінің баламен жеке қарым-қатынасы. Әр бала өзін ерекше сезінгісі келеді. Сондықтан тәрбиеші баламен сөйлескенде оны атымен атап, көзіне қарап, жылы үнмен сөйлесуі керек. Мұндай қарапайым, бірақ әсерлі әрекеттер баланың өзіне деген сенімін арттырады және эмоционалды байланыс орнатады.

Бүгінгі тәрбиеші тек білім беруші емес, сонымен қатар кеңесші, серіктес, тіпті кейде баланың эмоционалды тірегі. Балалармен күнделікті қарым-қатынаста ол тек ақпарат беріп қана қоймай, олардың сезімдерін түсініп, эмоционалды қолдау көрсетеді. Бұл – заманауи педагогикалық мәдениеттің негізгі белгісі.

1. Тәрбиешінің тұлғалық дамудағы жетекші рөлі

Тәрбиеші – баланың әлеуметтік және тұлғалық дамуының алғашқы бағыт берушісі. Мектепке дейінгі кезеңде бала қоршаған ортаны тануды, адамдармен қарым-қатынас орнатуды, өзін-өзі ұстауды үйренеді. Бұл үдерісте тәрбиешінің рөлі ерекше, себебі ол баланың өмірлік құндылықтарын қалыптастыратын әлеуметтік модель қызметін атқарады.

Зерттеулер көрсеткендей, бала мектепке дейінгі кезеңде алған эмоционалды және әлеуметтік тәжірибесін бүкіл өмірінде қолданады. Сондықтан тәрбиешінің балаға көрсеткен әрбір ықпалы – оның болашақтағы тұлғалық бағдарларының іргетасы.

2. Педагогикалық және психологиялық ықпал

Тәрбиешінің тұлғалық әсері көбіне эмоциялық-психологиялық климатқа байланысты. Егер тәрбиеші жылы, қолайлы орта қалыптастырса, балада өзін-өзі бағалау, өзіне сену сезімі дамиды. Психологтар дәлелдегендей, баланың өзін-өзі бағалауы оның айналасындағы ересектердің оған деген қатынасынан қалыптасады.

Педагогикалық әсердің тиімді болуы үшін тәрбиеші:

- баланың жеке ерекшеліктерін зерттеп, психологиялық-педагогикалық бақылау жүргізуі;
- жағымды эмоциялар тудырып, жетістіктерін жиі атап өтуі;
- сын емес, қолдау әдісін қолдануы қажет.

3. Тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі

Тәрбиешінің кәсіби шеберлігі оның білім, дағды және қарым-қатынас мәдениеті арқылы көрінеді.

Кәсіби құзыретті тәрбиеші:

- баланың психологиялық ерекшеліктерін түсінеді;
- дамыта оқыту әдістерін меңгерген;
- жаңа технологияларды тиімді қолдана алады;
- ата-аналармен серіктестік қарым-қатынас орнатқан;
- баланың құқықтарын құрметтейді.

Қазіргі таңда тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігіне инновациялық ойлау, цифрлық сауаттылық, рефлексия қабілеті және эмоционалды интеллект кіреді.

4. Әлеуметтену процесі және оның сатылары

Әлеуметтену – баланың қоғам өміріне бейімделу және әлеуметтік нормаларды меңгеру процесі. Ол бірнеше кезеңнен тұрады:

- 1 ☐ Алғашқы әлеуметтену (2–6 жас) – бала ересектердің мінез-құлқын, сөйлеу мәнерін, қарым-қатынас стилін бақылау арқылы үйренеді.
- 2 ☐ Ортақ әрекет кезеңі (5–7 жас) – бала ұжымдық ойындар мен топтық іс-шараларға қатыса отырып, әлеуметтік рөлдерді меңгереді.
- 3 ☐ Жеке тұлғалық өзіндік сана кезеңі (6–7 жас) – бала өз көзқарасын, пікірін білдіре бастайды.

Осы сатылардың барлығында тәрбиеші – баланың негізгі бағыттаушысы және қолдаушысы.

5. Эмоциялық интеллект пен мейірімді тәрбие

Эмоциялық интеллект – тәрбиеші үшін басты кәсіби қабілеттердің бірі. Ол баланың көңіл-күйін, ішкі жан-дүниесін түсінуге мүмкіндік береді.

Мейірімділік пен түсіністік – баланың тұлғалық дамуындағы ең маңызды фактор. Бала өзіне сенімді болу үшін ересектің жылы көзқарасын, қолдауын сезінуі керек. Сондықтан тәрбиеші әрбір баланы ерекше сезіндіруі тиіс: оның жетістігін байқап, кішкентай табысын да бағалай білуі керек.

Қорытындылай келе, тәрбиеші – баланың тұлғалық дамуы мен әлеуметтенуіндегі ең маңызды тұлға. Ол баланың жан дүниесін қалыптастырып, өз-өзіне сенім ұялатады, қоғамда өмір сүруге үйретеді. Тәрбиешінің жылы сөзі, мейірімді көзқарасы, әділ бағасы бала жүрегінде өмір бойы із қалдырады. Сондықтан тәрбиешінің еңбегі тек кәсіби міндет емес, бұл – адамгершілік пен руханиятқа негізделген өмірлік миссия.

Бүгінгі қоғамда баланы тұлға ретінде қалыптастыру тәрбиешінің қолында. Ол – болашақ азаматтың, саналы ұрпақтың, мәдениетті тұлғаның іргетасын қалаушы. Сондықтан тәрбиешінің еңбегін бағалау – ұлттың болашағына деген құрметтің көрінісі.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ТӘРБИЕШІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Бисенгалиева Гульмира Егизбайқызы
БҚО, Орал қаласы
№3 "Зерде" бөбекжайы
Тәрбиеші

Қазіргі білім беру жүйесі қоғамның дамуына сәйкес жаңарып, педагогикалық үдерістердің мазмұны мен әдістері түбегейлі өзгеріске ұшырауда. Бұл өзгерістер мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбиешілердің кәсіби деңгейіне де жаңа талаптар қояды. Тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі – бұл тек білім мен біліктің жиынтығы емес, ол тұлғаның үздіксіз дамуға, өзін-өзі жетілдіруге, балалардың тұлғалық қалыптасуына жағдай жасауға қабілеттілігі. Баланың алғашқы әлеуметтену ортасы болып табылатын мектепке дейінгі мекемеде тәрбиешінің кәсіби біліктілігі мен құзыреттілігі білім беру сапасының негізгі көрсеткіші болып есептеледі.

Мектепке дейінгі ұйымдағы тәрбиеші – баланың жан дүниесін түсінетін, психологиялық ахуалын реттей алатын, әр баланың ішкі мүмкіндігін ашуға ықпал ететін маман. Оның кәсіби құзыреттілігі қаншалықты жоғары болса, тәрбие мен оқыту процесінің сапасы да соншалықты жоғары деңгейде жүзеге асады. Тәрбиешінің басты міндеті – баланың жан-жақты дамуына, оның бойындағы табиғи қабілеттер мен шығармашылық әлеуеттің ашылуына жағдай жасау. Бұл міндетті орындау үшін педагог кәсіби тұрғыда үздіксіз дамып отыруы тиіс.

Тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі ұғымы – оның кәсіби қызметін тиімді орындауға мүмкіндік беретін білім, тәжірибе, дағды, құндылық және жеке тұлғалық қасиеттердің жиынтығы. Құзыреттілік педагогтың кәсіби рөлін толыққанды атқаруына, баланың дамуына қолайлы орта қалыптастыруына жағдай жасайды. Тәрбиеші тек оқу-тәрбие процесін ұйымдастырушы ғана емес, сонымен қатар психолог, кеңесші, зерттеуші және әр баланың дамуына бағыт беруші тұлға болып саналады.

Қазіргі таңда педагогтың кәсіби құзыреттілігі бірнеше бағыттан тұрады: педагогикалық, психологиялық, ақпараттық, коммуникативтік, әдістемелік және мәдени құзыреттіліктер. Педагогикалық құзыреттілік – бұл тәрбиешінің оқыту мен тәрбиелеудің заманауи әдістерін меңгеруі, баланың жас ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру процесін тиімді ұйымдастыра білуі. Психологиялық құзыреттілік – баланың мінез-құлқын, эмоциялық жағдайын, ішкі әлемін түсіну, педагогикалық қарым-қатынасты тиімді құру қабілеті. Ақпараттық құзыреттілік қазіргі цифрлық қоғамда аса маңызды, себебі педагог жаңа технологияларды меңгеріп, электронды ресурстарды пайдалана білуі қажет. Коммуникативтік құзыреттілік – ұжыммен, ата-аналармен, балалармен және қоғаммен тиімді байланыс орната алу қабілеті.

Мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігін арттыру жолдары көпқырлы және жүйелі түрде жүзеге асуы керек. Бірінші кезекте, тәрбиеші өзін-өзі жетілдіруге, жаңа ақпарат іздеуге, педагогикалық инновацияларды игеруге қызығушылық танытуы қажет. Педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, өзін-өзі дамытатын тәрбиеші ғана баланың жан-жақты дамуына жағдай жасай алады. Бұл бағытта «өмір бойы оқу» қағидаты аса өзекті.

Біліктілікті арттыру курстары, семинарлар мен тренингтер – тәрбиешінің кәсіби дамуының маңызды формаларының бірі. Мұндай шараларда педагог жаңа әдіс-тәсілдермен танысып қана қоймай, өз тәжірибесін талдап, кәсіби рефлексия жасауға мүмкіндік алады. Тәрбиешілерге арналған арнайы курстарда инновациялық технологияларды, инклюзивті білім беруді, баланың тұлғалық даму теорияларын меңгеру бағыттары қамтылады.

Сонымен қатар, тәжірибелі педагогтар мен жас мамандар арасындағы менторинг жүйесін дамыту да маңызды. Менторинг – тәжірибелі педагогтың жас маманға бағыт-бағдар беріп, кәсіби қолдау көрсету процесі.

Бұл тәсіл жас тәрбиешілердің кәсіби бейімделуін жеңілдетеді, кәсіби қиындықтарды бірге еңсеруге мүмкіндік береді. Әрбір ұйым ішінде осындай тәжірибе алмасу алаңдарын құру тәрбиешілердің кәсіби қауымдастығын нығайтады.

Педагогтың кәсіби дамуының маңызды бөлігі – рефлексиялық қабілеттілігін жетілдіру. Рефлексия тәрбиешіге өз қызметін саралап, жетістіктері мен кемшіліктерін анықтауға, келесі қадамдарын жоспарлауға мүмкіндік береді. Рефлексиясы жоғары педагог өз жұмысын талдап, оны үздіксіз жақсартып отырады. Бұл өз кезегінде педагогикалық мәдениеттің өсуіне ықпал етеді.

Бүгінгі таңда мектепке дейінгі ұйымдарда цифрлық құзыреттілік те басты бағыттардың бірі болып отыр. Педагог мультимедиялық құралдарды, цифрлық платформаларды, онлайн оқыту элементтерін, бейнематериалдар мен интерактивті ойындарды қолдана білуі тиіс. Мұндай құралдар тәрбие мен оқыту процесін қызықты, креативті және тиімді етеді. Мысалы, балаларға арналған интерактивті жаттығулар, бейнеқұралдар, цифрлық ертегілер арқылы бала танымдық іс-әрекетке белсенді қатысады.

Тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігін арттыруда ғылыми-әдістемелік жұмыстар мен зерттеушілік қызметтің рөлі зор. Тәрбиеші тек орындаушы емес, сонымен бірге өз тәжірибесін талдап, педагогикалық зерттеу жүргізетін тұлға болуы керек. Бұл үшін тәрбиеші өзінің жұмысындағы нақты мәселені анықтап, оны шешудің тиімді әдісін іздей алады. Мұндай зерттеу элементтері кәсіби дамуға серпін береді.

Кәсіби құзыреттілікті арттырудың тағы бір тиімді жолы – ата-аналармен бірлескен жұмыс. Тәрбиеші ата-анамен серіктестік қарым-қатынас орнату арқылы бала тәрбиесінде ортақ бағыт қалыптастырады. Бұл тәрбиешінің коммуникативтік және әлеуметтік құзыреттілігін арттырады. Қазіргі қоғамда ата-аналармен тиімді диалог құра білу, олардың сұранысын ескеру, педагогикалық мәдениетін арттыру – тәрбиешінің кәсіби шеберлігін көрсетеді.

Тәрбиешінің кәсіби дамуы тек сыртқы әсерлермен шектелмейді. Ол ең алдымен ішкі мотивацияға, яғни өзін-өзі жетілдіруге деген ниетке байланысты. Шынайы кәсіби даму педагогтың өз мамандығын сүйіп, баламен жұмыс істеуден қуаныш табуына тәуелді. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбиешілердің кәсіби күйзелісін (эмоциялық burnout) алдын алу да маңызды. Бұл мақсатта ұжымда жағымды психологиялық климат қалыптастыру, ұжымдық тимбилдинг шараларын өткізу, шығармашылық демалыс ұйымдастыру пайдалы.

Педагогикалық қауымдастықтар мен әдістемелік бірлестіктер тәрбиешілердің тәжірибе алмасуына, кәсіби деңгейін көтеруіне үлкен мүмкіндік береді. Мұндай ортада педагог өз жұмысын талқылап, жаңа идеялармен бөлісіп, шабыт алады. Әріптестік қолдау – кәсіби дамудың қуатты факторы.

Кәсіби құзыреттілікті арттырудың маңызды құрамдас бөлігі – педагогикалық этика мен рухани мәдениет. Тәрбиешінің жүріс-тұрысы, сөйлеу мәнері, қарым-қатынас стилі – баланың мінез-құлқына тікелей әсер етеді. Сондықтан педагог кәсіби әдепті сақтауы, әр баланы құрметтеуі, әділ және ашық болуы қажет. Этикалық мәдениеті жоғары тәрбиеші – ұжымның және балалардың сенімін иеленген тұлға.

Мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігін дамыту – бұл стратегиялық міндет. Себебі, педагогтың кәсіби деңгейі – бала дамуының, тіпті елдің адами капиталының сапасын анықтайтын фактор. Осы тұрғыда педагогтарды кәсіби қолдау жүйесін жетілдіру қажет: тұрақты курстар, онлайн платформалар, шығармашылық байқаулар мен кәсіби марапаттау жүйесі тәрбиешінің дамуына ынталандырушы әсер етеді.

Заманауи педагог өз тәжірибесіне сыни көзқараспен қарап, жаңа ізденістерге ашық болуы тиіс. Кәсіби дамудың басты шарты – педагогтың зерттеушілік ойлау мәдениетін қалыптастыру. Әрбір тәрбиеші өз тәжірибесін ғылыми тұрғыда зерделеп, нәтижесін кәсіби форумдарда, конференцияларда ұсынуы мүмкін. Бұл оның кәсіби мәртебесін көтереді және басқа педагогтарға үлгі болады.

Білім беру саласындағы жаңартулар мен реформалар педагогтың жаңа құзыреттіліктерін талап етеді. Олар: креативті ойлау, эмоционалды интеллект, цифрлық сауаттылық, мәдениетаралық коммуникация және инклюзивті ортада жұмыс істей алу қабілеті. Осы қасиеттерді дамыту тәрбиешіні жаңа заман педагогына айналдырады.

Кәсіби құзыреттілік тек біліммен өлшенбейді, ол тұлғаның рухани әлемімен де тығыз байланысты. Тәрбиешінің жүрек жылуы, баланы сүюі, мейірімі мен сабырлығы – кәсіби құзыреттіліктің ажырамас бөлігі. Бала тәрбиешінің мейірімін сезінсе, өзін еркін сезінеді, ал бұл – кез келген дамудың басты шарты.

1. Педагогикалық құзыреттілік туралы ғылыми көзқарастар
Қазіргі педагогикалық ғылымда «құзыреттілік» ұғымы түрлі тұрғыдан түсіндіріледі. Мысалы, Е.В. Бондаревская педагогикалық құзыреттілікті – «маманның кәсіби қызметін шығармашылықпен атқаруға мүмкіндік беретін тұлғалық қасиеттер мен білімдердің интеграцияланған жүйесі» деп сипаттайды. Ал А.К. Маркова кәсіби құзыреттілікті «педагогтың кәсіби дайындық деңгейін және өз қызметінің тиімділігін қамтамасыз ететін психологиялық-педагогикалық білім мен қабілеттердің жиынтығы» деп түсіндіреді.

2. Тәрбиешінің кәсіби дамуының негізгі бағыттары

- Білімдік бағыт: заманауи педагогика, психология және әдістеме саласындағы білімін тереңдету;
- Технологиялық бағыт: цифрлық құралдар мен инновациялық оқыту технологияларын меңгеру;
- Коммуникативтік бағыт: ата-аналармен, әріптестермен және балалармен тиімді қарым-қатынас орната білу;

- Шығармашылық бағыт: жаңа ойын түрлерін, әдістерді, жобаларды құра білу.

3. Инновациялық әдістер мен тәсілдер

Мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігін арттыруда қолдануға болатын кейбір инновациялық әдістер:

- Тренингтер мен коучинг-сессиялар – тәжірибелік дағдыларды дамыту үшін;
- Lesson Study әдісі – әріптестермен бірлесіп сабақты зерттеу және талдау;
- Портфолио әдісі – педагогтың кәсіби жетістіктерін жүйелеу;
- Action Research (әрекеттегі зерттеу) – өз тәжірибесін зерттеу арқылы жетілдіру.

4. Тәрбиешінің кәсіби дамуына әсер ететін факторлар:

- Мемлекеттік білім беру стандарттарындағы өзгерістер;
- Жанартылған оқу бағдарламалары;
- Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуы;
- Әлеуметтік сұраныстар мен қоғамның педагогқа қойған талаптары;
- Психологиялық ахуал және ұжымдық қолдау деңгейі.

5. Кәсіби құзыреттіліктің құрамдас бөліктері:

Педагогтың кәсіби құзыреттілігі төрт негізгі компоненттен тұрады:

1. Мотивациялық – мамандыққа деген сүйіспеншілік, қызығушылық, кәсіби бағыттылық;
2. Білімдік – теориялық және әдістемелік дайындық деңгейі;
3. Іс-әрекеттік – нақты тәжірибеде қолдана алу қабілеті;
4. Тұлғалық – этика, мәдениет, эмпатия және жауапкершілік сезімі.

6. Тәрбиешінің кәсіби шеберлігін дамытудағы өздік білім алу формалары:

- Педагогикалық әдебиеттерді оқу;
- Вебинарлар мен онлайн курстарға қатысу;
- Өз тәжірибесін талдау (рефлексия);
- Педагогикалық қауымдастықтарда пікір алмасу;
- Баламен қарым-қатынас орнатуда жаңа тәсілдерді сынақтан өткізу.

7. Қазақстандық тәжірибеден мысалдар

Қазақстанда тәрбиешілердің кәсіби құзыреттілігін арттыру мақсатында «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы, «Бөбек» ұлттық ғылыми-практикалық орталығы, облыстық әдістемелік кабинеттер мен «Ustaz tilegi» платформасы белсенді жұмыс атқаруда. Бұл орталықтар арқылы педагогтар онлайн курстардан, тәжірибелік семинарлардан өтіп, заманауи педагогикалық технологияларды меңгеруде.

Қорыта келгенде, мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігін арттыру – бұл үздіксіз, жүйелі және кешенді процесс. Ол педагогтың өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылысынан, ұжымдық қолдаудан және инновациялық ортадан туындайды. Құзыретті тәрбиеші – бұл заманауи қоғам талабына сай, баланың өмірлік әлеуетін ашуға қабілетті тұлға. Оның кәсіби дамуы – бала бақытының, қоғам болашағының кепілі.

ПЕДАГОГ-АССИСТЕНТ ПЕН МҰҒАЛІМНІҢ БІРЛЕСКЕН ЖҰМЫСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Бисенғалиева Алтыншаш Жақыпқызы
БҚО, Орал қаласы
"Зерде" бөбекжайы
Педагог-ассистент

Педагог-ассистент пен мұғалімнің бірлескен жұмысының тиімділігі қазіргі білім беру жүйесінде маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Бұл ынтымақтастық оқушылардың білім алу сапасын арттыруға, олардың жеке және әлеуметтік дамуына оң әсер етеді. Мұғалім мен педагог-ассистенттің үйлесімді жұмысы білім беру үрдісін ұйымдастыруда маңызды рөл атқарады және оқушылардың қажеттіліктеріне жедел жауап беруге мүмкіндік береді. Педагог-ассистент мұғалімге сабақ процесінде қолдау көрсетіп, жеке оқу қажеттіліктерін ескере отырып, балалармен қосымша жұмыс атқарады. Бұл бірлескен жұмыс оқушылардың білімін тереңдетуге және әлеуметтік дағдыларын дамытуға бағытталған.

Педагог-ассистент пен мұғалімнің жұмысындағы ең басты аспектілердің бірі – олардың міндеттерінің нақты бөлінуі. Мұғалім оқу бағдарламасын дайындап, сабақ жүргізу, оқыту әдістерін анықтау сияқты негізгі функцияларды атқарса, педагог-ассистент оқушыларға жекелей көмек көрсетіп, олардың оқу мотивациясын арттырады және тәртіпті сақтауға көмектеседі. Осылайша, педагог-ассистент мұғалімнің жүктемесін азайтып, оқу процесінің тиімділігін арттырады. Сонымен қатар, бұл екі маман арасындағы үйлесімді қарым-қатынас оқушылардың танымдық және эмоционалдық қажеттіліктерін ескеруге мүмкіндік береді.

Педагог-ассистент пен мұғалімнің бірлескен жұмысында коммуникацияның маңызы зор. Тұрақты байланыс пен ақпарат алмасу сабақ барысын жүйелі қадағалауға, оқушылардың жетістіктері мен қиындықтарын уақытылы анықтауға жағдай жасайды. Мұғалім мен ассистент бір-бірінің пікірін тыңдап, ортақ шешім қабылдай білуі керек. Бұл оқыту сапасын арттырады және оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығын ұлғайтады. Қарым-қатынастың ашық болуы топта жағымды атмосфера қалыптастыруға септігін тигізеді.

Оқу үрдісінде педагог-ассистенттің рөлі ерекше, әсіресе ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасауда. Мұндай оқушыларға жеке қолдау көрсету, олардың дамуын бақылау және қажетті түзетулер енгізу мұғалімнің міндеттерін тиімді атқаруына көмектеседі. Педагог-ассистент балалардың әлеуметтік және эмоциялық жағдайын түсініп, оларды оқуға ынталандырады. Бұл балалардың өзін-өзі бағалау деңгейін арттырып, сыныптағы интеграцияны жеңілдетеді. Осылайша, педагог-ассистент пен мұғалімнің бірлескен әрекеті инклюзивті білім беру ортасын құруға ықпал етеді.

Педагог-ассистент пен мұғалімнің кәсіби дамуындағы өзара ықпалы да маңызды. Олар бір-бірінің тәжірибесін бөлісіп, заманауи әдістерді меңгеруге көмектеседі. Мұғалім педагог-ассистентке сабақ жүргізудің жаңа тәсілдерін үйретсе, ассистент сыныптағы нақты жағдайларға байланысты ұсыныстар береді. Бұл өзара оқыту процесі олардың кәсіби деңгейін арттырады және білім беру сапасын жақсартады. Сонымен қатар, педагог-ассистент пен мұғалімнің бірлескен жұмысы олардың эмоционалдық тұрақтылығын қолдап, жұмысқа деген мотивацияны арттырады.

Педагог-ассистент пен мұғалімнің бірлескен жұмысы оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруді қамтамасыз етеді. Олар балалардың оқу стилдері, қызығушылықтары мен қиындықтарын бірге талдап, оқу бағдарламасын бейімдейді. Бұл тәсіл оқушылардың білім алуға деген ынтасын арттырып, олардың жетістіктерін жоғарылатады. Сонымен бірге, педагог-ассистент балалардың тәртібін бақылауда және әлеуметтік дағдыларын дамытуда мұғалімге көмек көрсетеді. Бұл бірлескен күш-жігер сыныптағы үйлесімділікті қамтамасыз етеді.

Инновациялық технологияларды пайдалану педагог-ассистент пен мұғалімнің ынтымақтастығын жақсартады. Цифрлық құралдар мен онлайн платформаларды қолдану оқу процесін тиімді етеді және

оқушылардың жеке даму мүмкіндіктерін кеңейтеді. Педагог-ассистент техникалық қолдау көрсетіп, оқушыларға қосымша материалдар ұсына алады. Мұғалім мен ассистенттің бірлескен жұмысы жаңа технологияларды пайдалану арқылы білім берудің сапасын арттырады және оқушылардың танымдық белсенділігін көтереді.

Педагог-ассистент пен мұғалімнің жұмысында ата-аналармен тиімді өзара әрекеттесу маңызды орын алады. Олар оқушының жетістіктері мен проблемалары туралы ата-аналарды хабардар етіп, отбасымен бірге жұмыс істеуге күш салады. Бұл балалардың оқу мотивациясын арттыруға және әлеуметтік қолдауды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Ата-аналармен ашық қарым-қатынас орнату педагог-ассистент пен мұғалімнің кәсіби қызметін тиімді етеді.

Педагог-ассистент пен мұғалімнің бірлескен жұмысының тиімділігі олардың өзара құрмет пен сенімге негізделген қарым-қатынасында жатыр. Олар бір-бірінің кәсіби құзыреттерін мойындап, ортақ мақсатқа жету үшін ынтымақтаса жұмыс істейді. Мұндай ынтымақтастық сыныптағы атмосфераны жақсартып, оқушылардың дамуына оң ықпал етеді. Бұл қызметкерлердің кәсіби қанағаттанушылығын арттырып, білім беру сапасын жоғарылатады.

Сонымен қатар, педагог-ассистент пен мұғалімнің жұмысында кездесетін қиындықтар мен кедергілерді де атап өту қажет. Олардың міндеттерінің нақты бөлінбеуі, коммуникацияның жетіспеушілігі немесе уақыт тапшылығы сияқты мәселелер бірлескен жұмыстың сапасына кері әсер етуі мүмкін. Сондықтан білім беру ұйымдары бұл мәселелерді шешу үшін арнайы шаралар қабылдауы керек. Мысалы, кәсіби тренингтер ұйымдастыру, жұмыс тәртібін реттеу және ынтымақтастықты ынталандыру маңызды.

Қорыта айтқанда, педагог-ассистент пен мұғалімнің бірлескен жұмысының тиімділігі оқушылардың оқу және әлеуметтік дамуына айтарлықтай әсер етеді. Бұл ынтымақтастық білім беру процесін жетілдірудің негізгі факторы болып табылады. Педагог-ассистенттің көмегі мұғалімнің жұмысын жеңілдетіп, оқушыларға жеке көзқараспен қарауға мүмкіндік береді. Сондықтан мектептерде мұғалім мен педагог-ассистент арасындағы қарым-қатынасты нығайтуға, олардың кәсіби дамуын қолдауға ерекше көңіл бөлінуі тиіс. Бірлескен жұмыс нәтижесінде білім беру сапасы артып, оқушылардың тұлғалық және әлеуметтік дамуы қамтамасыз етіледі.

БАЛАБАҚШАДАҒЫ МУЗЫКА ЖЕТЕКШІСІНІҢ РӨЛІ ЖӘНЕ БАЛАЛАРДЫҢ МУЗЫКАЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУЫ ЖОЛДАРЫ

Балкасимова Дамира Баянғалиевна
БҚО, Орал қаласы
№3 “Зерде” бөбекжайы
Музыка жетекшісі

Музыка – адам жанының тереңінен орын алатын нәзік сезім әлемі. Ол баланың ішкі жан дүниесін байытып, көңіл күйін көтеріп, шығармашылыққа жетелейді. Сондықтан мектепке дейінгі тәрбие жүйесінде музыкалық тәрбие ерекше орын алады. Балабақшадағы музыка жетекшісінің міндеті – балалардың эстетикалық талғамын қалыптастыру, әсемдікке, ізгілікке баулу, музыкалық қабілеттерін дамыту және өнер арқылы олардың тұлғалық дамуына ықпал ету.

Мектепке дейінгі шақ – баланың барлық қабілеттерінің қалыптасуы мен дамуының ең маңызды кезеңі. Бұл уақытта баланың есту қабілеті, есте сақтау, ырғақ сезімі, дауыс және қимыл үйлесімділігі тез дамиды. Осы кезеңде дұрыс ұйымдастырылған музыкалық тәрбие баланың жалпы мәдениетінің, тілдік, эмоциялық және әлеуметтік дамуының негізін қалайды. Музыка жетекшісінің кәсіби шеберлігі мен шығармашылық ізденісі – осы процестің табысты болуының басты кепілі.

Музыкалық тәрбие берудің негізгі мақсаты – баланың музыкаға деген қызығушылығын ояту, оның әуен мен ырғақты сезіну қабілетін, орындаушылық және қабылдау мәдениетін қалыптастыру. Музыка арқылы бала өмірдің әсемдігін, қоршаған ортаның сұлулығын таниды. Ән айту, би билеу, аспапта ойнау, музыкалық ойындарға қатысу сияқты әрекеттер баланың эмоциялық әлемін байытып, шығармашылық қабілетін дамытады.

Музыка жетекшісінің жұмысы тек ән үйретумен шектелмейді. Ол баланың жан дүниесін түсініп, оның көңіл-күйіне, сезіміне әсер етуі тиіс. Әр сабақ балаға қуаныш пен шабыт сыйлауы керек. Себебі бала музыка сабағында өзін еркін, сенімді сезінген жағдайда ғана шығармашылық қабілеті ашылады. Музыка жетекшісі баланың жүрегіне жол таба білетін, мейірімді және сабырлы педагог болуы қажет.

Музыкалық тәрбие жұмысы күнделікті сабақтар мен ұйымдастырылған іс-шаралар арқылы жүргізіледі. Ән үйрету, музыкалық ойындар, би, аспаптық сүйемелдеу, музыкалық ертегілер – барлығы баланың жас ерекшелігіне сәйкес таңдалып, сабақ құрылымында бір-бірімен байланыста өтеді. Музыка жетекшісі әр сабақта балалардың жас ерекшелігі мен қабылдау деңгейін ескере отырып, материалды жеңіл әрі қызықты түрде ұсынуы тиіс.

Балабақшадағы музыка сабағының ерекшелігі – ол ойын түрінде өтеді. Себебі мектепке дейінгі балалар үшін ойын – негізгі әрекет түрі. Музыка жетекшісі осы ерекшелікті пайдалана отырып, сабақты ойын түрінде ұйымдастырса, балалардың белсенділігі артады, қызығушылығы жоғарылайды. Мысалы, «Құстар сайысы», «Кімнің үні әдемі?», «Әуенді тап» сияқты ойындар балалардың есту қабілетін, ырғақ сезімін дамытады.

Ән айту – музыкалық тәрбиенің ең маңызды бөлігі. Ән арқылы бала сөздің мағынасын, әуеннің сұлулығын, тілдің дыбыстық әсемдігін сезінеді. Ән айту кезінде бала тыныс алу, дауыс шығару, дикция және артикуляцияны жаттықтырады. Музыка жетекшісі әнді үйреткенде баланың даусына шамадан тыс күш түсірмей, табиғи дауысын сақтауға көңіл бөлуі керек. Ән айту процесі тек жаттау емес, эмоциялық сезінуге, музыканы жүрекпен қабылдауға бағытталуы тиіс.

Музыкалық сабақтың ажырамас бөлігі – би мен қимыл-қозғалыс. Қимылды әуенмен үйлестіру арқылы бала денесін еркін ұстап, ырғақ сезімін қалыптастырады. Би билеу кезінде балалар ұжымдық әрекетке, үйлесімділікке, өзара сыйластыққа үйренеді. Музыка жетекшісі би элементтерін үйреткенде балалардың қимыл координациясын, дене бітімін және эстетикалық талғамын ескеруі қажет. Әр әуеннің мінезіне, ырғағына сай қимылдар таңдалып, музыка мен қимылдың бірлігі сақталуы керек.

Музыкалық аспаптармен таныстыру – балалардың музыкаға деген қызығушылығын арттырады. Дыбыстың биіктігі, күші, тембрі туралы түсініктер ойын түрінде беріледі. Балалар ксилофон, үшбұрыш, барабан, даңғыра сияқты қарапайым аспаптарда ойнау арқылы ырғақ сезімін жетілдіреді. Кейде тәрбиеші мен музыка жетекшісі бірге шағын ансамбль ұйымдастырып, балаларға аспаптарды үйлестіре ойнауға мүмкіндік береді. Мұндай әрекеттер балалардың ұжымдық сезімін күшейтеді және музыкалық есту қабілетін дамытады.

Музыка жетекшісінің жұмысы тек сабақпен шектелмейді. Ол балабақша өміріндегі барлық мерекелік іс-шаралардың ұйымдастырушысы және шығармашылық жетекшісі болып табылады. «Тәуелсіздік күні», «Наурыз мейрамы», «Ана күні», «Жаңа жыл», «Балапан биі» сияқты мерекелік концерттер балалардың өнерін көпшілікке көрсетуге мүмкіндік береді. Мұндай шаралар балалардың өз-өзіне сенімділігін арттырып, сахна мәдениетін қалыптастырады.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың музыкаға деген қабілеті табиғи түрде дамиды. Музыка жетекшісінің міндеті – сол табиғи қабілетті байқап, оны жүйелі түрде дамыту. Әр бала ерекше, біреуі жақсы ән айтады, біреуі ырғақты дәл сезеді, енді бірі аспапта ойнауға бейім болуы мүмкін. Педагог осы даралықты байқап, әр баланың мүмкіндігіне қарай бағыт берсе, музыкалық тәрбие өз нәтижесін береді.

Музыка жетекшісі педагогикалық және психологиялық білімді, музыкалық теория мен әдістемені қатар меңгеруі тиіс. Ол баланың психологиясын түсініп, эмоциялық күйін сезе білуі керек. Әр сабақта балалармен жылы қарым-қатынас орнатып, әрбір баланың жетістігін мадақтау арқылы олардың өзіне деген сенімін нығайтады. Мысалы, бала әнді толық білмесе де, оның талпынысын атап өту («өте жақсы айттың, келесі жолы тағы да тырысайық») баланың қызығушылығын арттырады.

Музыкалық тәрбиенің тиімділігін арттыруда тәрбиешілер мен ата-аналардың бірлескен жұмысы өте маңызды. Музыка жетекшісі ата-аналарға баланың музыкалық қабілетін дамыту жолдары туралы кеңес беріп, үй жағдайында музыка тыңдау, бірге ән айту, қарапайым ырғақтық қимылдар жасау секілді іс-шараларды ұсына алады. Ата-аналар баланың музыкалық дамуына көңіл бөлсе, оның эстетикалық талғамы мен эмоциялық мәдениеті жоғары деңгейде қалыптасады.

Музыкалық тәрбие – баланың жалпы дамуына жан-жақты әсер ететін құрал. Музыка тыңдау барысында балада қиял, елестету, ойлау процестері дамиды. Әуен арқылы бала түрлі көңіл-күйді бастан кешіреді: қуанады, мұңаяды, таңданады. Осы сезімдер арқылы бала өзінің ішкі әлемін таниды, эмоциясын білдіруге үйренеді. Музыка – баланың рухани дүниесін байытып, оны ізгілікке тәрбиелейтін күш.

Музыка жетекшісінің шығармашылық ізденісі балабақша өмірін көркем, әсерлі және есте қаларлық етеді. Әр сабақта жаңа әдістер мен технологияларды қолдану, заманауи музыкалық құралдармен жұмыс істеу, балаларға бейімделген цифрлық ресурстарды пайдалану – педагогтың кәсіби дамуының көрсеткіші. Интерактивті тақта арқылы әуен тыңдату, музыкалық ойындар мен бейнежазбаларды қолдану балалардың қызығушылығын арттырып, оқу процесін жандандырады.

Музыка жетекшісі тек өнер үйретуші емес, баланың жүрегіне жылу ұялататын тұлға. Оның әрбір сабағы балаға қуаныш пен шабыт сыйлауы тиіс. Себебі музыка – баланың ішкі сезімін тәрбиелеудің ең нәзік құралы. Музыка арқылы бала жақсы мен жаманды, әсемдік пен ұсқынсыздықты айыра біледі, адамгершілік пен ізгілік қасиеттерге баулиды.

Музыкалық тәрбие – мектепке дейінгі жастағы баланың тұлғалық қалыптасуындағы ең нәзік және әсерлі бағыттардың бірі. Музыка жетекшісі тек ән үйретуші емес, ол — баланың эмоциялық әлемін тәрбиелеуші, сұлулықты сезінуге баулитын тәрбиеші. Музыка баланың қиялын оятады, шығармашылық ойлауға итермелейді, өзін-өзі танып білуге мүмкіндік береді.

Музыкалық қабілет дегеніміз – музыкалық дыбыстарды қабылдау, есту, есте сақтау және орындау қабілеті. Бұл қабілет туа бітеді, бірақ оны дамыту мен жетілдіру педагогтың жүйелі еңбегін талап етеді. Балабақшадағы музыка жетекшісі баланың осы табиғи қабілетін ашып, оны бағыттап, дамытуға жағдай жасайды.

Психологтар (Л.С. Выготский, Д.Б. Эльконин, В.А. Сухомлинский) музыканың бала психикасына әсері өте зор екенін дәлелдеген. Олар музыка арқылы баланың эмоционалдық интеллектісі, өз сезімін білдіру дағдысы және эстетикалық талғамы қалыптасатынын айтады. Музыка баланың сөйлеу мәдениетіне де оң ықпал етеді: әуен мен ырғақ сөздің дыбыстық құрылымын ажыратуға көмектеседі, ал ән айту сөйлеу мүшелерін жаттықтырады.

Музыка жетекшісінің жұмысы үш бағытты қамтиды:

1. Танымдық бағыт – балаларды музыкалық аспаптармен, композиторлармен, халық әндерімен таныстыру.
2. Эмоциялық бағыт – баланың сезімін тәрбиелеу, музыка арқылы қуану, мұңаю, сүйсіну, қайырымдылық сезімдерін дамыту.

3. Шығармашылық бағыт – баланың өз бетінше ән айтуға, қимыл ойлап табуға, аспапта ойнауға, импровизация жасауға үйрету.

Музыка жетекшісі өз жұмысында әртүрлі инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдануы қажет:

- Ойын технологиясы: музыкалық рөлдік, қимылдық және сюжеттік ойындар.
- Интерактивті әдістер: бейнематериалдар, мультимедиялық әндер мен дыбыстарды қолдану.
- Жобалық әдіс: мысалы, «Менің сүйікті әнім» немесе «Қазақтың музыкалық аспаптары» атты

шағын жобалар ұйымдастыру.

- Артикуляциялық жаттығулар: ән алдында тіл мен тыныс алу жаттығулары жүргізу.
- Музыкалық терапия элементтері: тыныш әуендер арқылы баланың психологиялық күйін реттеу.

Музыка жетекшісі баланың музыкалық дамуын жүйелі түрде бақылап, әр кезеңде оның жетістігін бағалап отыруы қажет. Ол үшін педагог жеке даму картасын жүргізіп, баланың есту, ырғақ, дауыс және қимыл үйлесімділігін белгілеп, даму динамикасын талдайды.

Музыка жетекшісінің табысты жұмысы – тәрбиешілермен және ата-аналармен бірлескен әрекетке байланысты.

- Тәрбиеші күнделікті топ жұмысында музыка сабағында үйренген әндерді, би қозғалыстарын қайталап, бекітіп отыруы керек.

- Ата-аналар үй жағдайында баламен бірге музыка тыңдап, ән айту, би қимылдарын қайталау арқылы дамуға үлес қосады.

Балалармен жұмыс істегенде музыка жетекшісі қазақ халқының музыкалық мұрасын кеңінен қолдануы қажет. Халық әндері, күйлер, ұлттық ойындар – баланың туған тілі мен мәдениетіне деген сүйіспеншілігін арттырады. Мысалы, «Бөбектай», «Қара жорға», «Ақ байпақ», «Еркем-ай» сияқты әндер мен күйлер балаларға жеңіл, көңілді және тәрбиелік мәні зор.

Қазақтың ұлттық музыкалық аспаптарын таныстыру (домбыра, сыбызғы, даңғыра, шаңқобыз, асатаяқ) балаларға ерекше әсер етеді. Олар тек дыбысты естіп қана қоймай, аспаптың құрылысын көріп, қолымен ұстап, ұлттық мәдениетке қызығушылық танытады.

Музыка жетекшісінің сабақтары мен мерекелік іс-шаралары баланың рухани дамуына үлкен әсер етеді. Әрбір мереке – баланың өмірінде қуанышты, есте қаларлық сәт. Ән айтып, би билеп, сахнаға шыққан бала өзіне сенімді бола бастайды. Бұл – оның тұлғалық дамуының маңызды көрінісі.

Қорыта айтқанда, балабақшадағы музыка жетекшісінің ең басты міндеті – баланың бойында музыкаға деген сүйіспеншілікті қалыптастыру. Ол үшін әр педагог сабақты шығармашылықпен ұйымдастырып, ойын, би, ән мен аспаптық сүйемелдеу элементтерін ұштастыра білуі керек. Музыкалық тәрбие – тек өнер үйрету емес, ол баланың рухани әлемін тәрбиелеу, мінез-құлқын қалыптастыру және өмірге деген сүйіспеншілігін арттыру процесі. Музыка жетекшісі өз ісін сүйіспеншілікпен атқарса, әр бала жүрегінде әуеннің, мейірімнің және сұлулықтың дәні егіледі.

БАЛАБАҚШАДАҒЫ ТӘРБИЕНІҢ БАЛА ТҰЛҒАСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ РӨЛІ

Абдушева Маруа Канатовна
БҚО, Орал қаласы
№3 “Зерде” бөбекжайы
Тәрбиеші

Баланың жеке тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруда тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі, әдістемелік шеберлігі және педагогикалық этикасы айрықша рөл атқарады. Тәрбиешінің негізгі міндеті – баланың табиғи мүмкіндіктерін ашып, оның бойындағы қабілетті дұрыс бағыттау. Тәрбие процесінде балаға сенім арту, оның пікірін құрметтеу, әрбір жетістігін көре білу маңызды. Бұл бала бойында өзін-өзі бағалау сезімін қалыптастырып, тұлғалық өсуге жол ашады. Тәрбиешінің мейірімділігі мен әділдігі, сабырлылығы мен ұстамдылығы балаларға үлкен әсер етеді. Балалар көбіне тәрбиешісінің мінез-құлқына, жүріс-тұрысына, сөйлеу мәнеріне еліктейді. Сондықтан педагогтың жеке мәдениеті – тәрбиенің ең пәрменді құралы.

Балабақшадағы тәрбиенің тиімді болуы үшін тәрбиеші мен ата-ана арасындағы өзара байланыс пен бірлескен жұмыс та өте маңызды. Бала балабақшада алған білім мен тәрбиені үйде жалғастыра алуы үшін отбасы мен педагогикалық ұжымның мақсат-мүддесі бір арнада тоғысуы қажет. Егер үйде ата-ана мен балабақша ұстанымдары сәйкес келмесе, балада түсінбеушілік пайда болып, тәрбие процесінің нәтижелілігі төмендейді. Сондықтан тәрбиешілер ата-аналармен жиі кездесіп, кеңес беріп, тәрбие бағытындағы жұмыстарды үйлестіріп отыруы тиіс. Тәрбие тек педагогтың ғана емес, ата-ананың да ортақ жауапкершілігі екенін ұмытпау керек.

Баланың тұлғалық дамуының негізінде оның өзіндік «Мен» сезімі қалыптасады. Бұл сезім оның өзін басқа адамдардан ажыратып, өз орнын түсінуіне мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі жастағы балаларда бұл сезім ойын және қарым-қатынас арқылы дамиды. Ойын барысында бала өз ойын білдіреді, жаңа рөлдерді игереді, жауапкершілікті сезінеді. Ал ересектермен қарым-қатынаста бала қоғамдағы мінез-құлық нормаларын, адамгершілік ережелерін меңгереді. Демек, балабақшадағы әрбір іс-әрекет – баланың тұлғалық дамуының маңызды қадамы.

Қазіргі таңда тәрбие процесі тұлғаға бағытталған әдіснамалық тұрғыда ұйымдастырылуда. Яғни басты назар – баланың ішкі әлеуетін ашуға, өзін-өзі дамытуына жағдай жасауға бағытталады. Бұл ұстаным баланы тәрбиенің нысаны емес, субъектісі ретінде қарастырады. Тәрбиеші баланың даму процесін бақылаушы емес, серіктес ретінде қатысады. Мұндай тәсіл баланың өзіне сенімін арттырып, дербестік пен шығармашылық қабілетін дамытады. Тұлғалық-бағдарлы тәрбиенің мәні – әр баланың даралығын мойындап, оның ерекшеліктерін ескеру.

Бала тұлғасының қалыптасуында ұлттық тәрбие мен рухани құндылықтардың орны ерекше. Қазақ халқы ежелден бала тәрбиесіне зор мән беріп, оның бойына адамгершілік, ізгілік, кішіпейілділік, ата-анаға құрмет, үлкенге ізет, кішіге қамқорлық сияқты қасиеттерді дарытуды мақсат еткен. Осы ұлттық құндылықтарды балабақша бағдарламасына енгізу – жас ұрпақтың бойында рухани тұрақтылық пен отаншылдық сезімін қалыптастырады. Мысалы, халық ертегілері мен мақал-мәтелдері, салт-дәстүрлері арқылы бала ұлттық рухты, мейірім мен әділдік ұғымдарын бойына сіңіреді. Бұл қасиеттер болашақ тұлғаның моральдық негізін құрайды.

Рухани-адамгершілік тәрбие – тұлға қалыптастырудың өзегі. Бұл бағыттағы тәрбие бала бойында жақсылық пен жамандықты ажырата білуді, өзгелерге жанашырлық танытуды, өз ісіне жауапкершілікпен қарауды қалыптастырады. Тәрбиеші әр күнгі жұмысында балалармен әңгімелесу, көркем әдебиет оқу, сахналау, жағдаяттық ойындар ұйымдастыру арқылы осы құндылықтарды дарыта алады. Баланың жүрегіне жол табу үшін педагог өзі де мейірімді, шынайы және әділ болуы тиіс. Психологтардың пікірінше, бала өзін

жақсы көретін, сенім білдіретін адамнан ғана үйренеді. Демек, сүйіспеншілік пен сенім – тәрбиенің басты тетігі.

Тәрбие процесінің тиімділігі тәрбиешінің шығармашылықпен жұмыс істеуіне де байланысты. Қазіргі заман тәрбиешіден тек дәстүрлі әдістерді емес, инновациялық технологияларды қолдануды талап етеді. Мысалы, ойын арқылы оқыту, жобалау әдісі, зерттеу әрекеті, интерактивті әдістер баланың қызығушылығын арттырып, танымдық белсенділігін күшейтеді. Осындай әдістер арқылы бала өзін еркін сезініп, өз ойын ашық жеткізуге үйренеді. Бұл қасиеттер оның тұлғалық дамуында шешуші рөл атқарады.

Балабақшадағы тәрбие баланың әлеуметтік және тұлғалық дамуының негізгі негізін қалайды. Баланың қоғамға бейімделуі, өзара қарым-қатынасты меңгеруі, жауапкершілік сезімінің қалыптасуы – осы кезеңде жүзеге асады. Бала ерте жастан құрдастарымен бірге өмір сүріп, әртүрлі жағдайларға тап бола отырып, әлеуметтік дағдыларын жетілдіреді. Бұл дағдылар оның кейінгі өміріндегі мінез-құлқына, шешім қабылдау қабілетіне, шығармашылық және коммуникативтік қабілеттеріне тікелей әсер етеді. Сондықтан балабақшадағы тәрбие жүйесі баланың жеке ерекшеліктерін ескеріп, жан-жақты дамуына жағдай жасауға бағытталуы тиіс.

Баланың тұлғалық дамуына әсер ететін тағы бір маңызды аспект – эмоционалды тәрбиесі. Мектепке дейінгі балалар эмоцияға өте сезімтал келеді, олар қорқыныш, қуаныш, реніш сияқты сезімдерін айқын көрсетеді. Тәрбиеші бала эмоциясын дұрыс бағыттап, жағымды сезімдерді нығайта білсе, балада ішкі сенімділік пен психологиялық тұрақтылық қалыптасады. Эмоциялық интеллекттің дамуы – тұлғаның болашақ өміріндегі табысты әрекетінің кепілі. Сондықтан балабақшада эмоциялық және әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған ойындар мен жаттығулар ерекше орын алуы тиіс.

Бала тәрбиесінде шығармашылық қабілеттерді дамыту да маңызды. Баланың ойлау қабілеті, қиялы, өз бетінше шешім қабылдау дағдылары шығармашылық іс-әрекеттер арқылы дамиды. Мысалы, сурет салу, әңгіме құрастыру, музыкалық және драмалық ойындар балаға өзін еркін білдіруге мүмкіндік береді. Тәрбиеші шығармашылық жұмыс арқылы баланың логикалық ойлауын, эстетикалық талғамын, өзін-өзі көрсету қабілетін жетілдіреді. Бұл да бала тұлғасының жан-жақты дамуына септігін тигізеді.

Бала тұлғасының дамуына тәрбиешінің сөзі мен әрекеті бірдей маңызды. Егер педагог өз іс-әрекетінде әділ, мейірімді, талапшыл болса, балада адалдық, сыйластық және жауапкершілік қасиеттері дамиды. Керісінше, педагогтың қарама-қайшы мінез-құлқы, ұстанымдарының біркелкі еместігі баланың сенімін жоғалтып, тұлғалық дамуына кері әсер етеді. Сондықтан педагог өз бойында жоғары мәдениет, сабырлылық және адамгершілік қасиеттерін көрсету арқылы балаларға үлгі болады. Баланың мінез-құлқы педагогтың мінез-құлқының айнасы іспетті.

Бала тұлғасының қалыптасуында отбасылық тәрбиенің ықпалы да зор. Бірақ мектепке дейінгі ұйымдарда жүргізілетін тәрбие процесі отбасындағы тәрбиені толықтырып, жүйелі түрде жетілдіруге бағытталған. Тәрбиеші балалардың қызығушылықтарын, қабілеттерін, тұлғалық ерекшеліктерін анықтап, ата-анамен бірігіп, олардың дамуына жағдай жасайды. Бұл өз кезегінде баланың сенімді, жауапкершілігі мол, әлеуметтік белсенді тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді.

Ұлттық құндылықтарды тәрбие процесіне енгізу – бала бойында патриоттық сезімін, отансүйгіштік қасиетін қалыптастырудың маңызды жолы. Қазақ халқының дәстүрлері, салт-дәстүрлері, халықтық ойындары мен әдет-ғұрыптары балаға туған жерге, ата-анаға, қоғамға деген құрметті дарытады. Бұл да бала тұлғасының моральдық және рухани дамуына септігін тигізеді.

Балабақшадағы тәрбие – тек қана дағдылар мен білімді үйрету емес, ол баланың ішкі дүниесін тәрбиелеу, оның рухани және моральдық қабілеттерін дамыту болып табылады. Тәрбие процесінде педагог әрбір баланың жеке даралығын сыйлай білуі, олардың сезімін, ой-пікірін ескеруі қажет. Баланың тұлғалық дамуының негізгі көрсеткіші – оның өзіндік пікірін айтуға, өз ойын қорғауға, достары мен ересектермен дұрыс қарым-қатынас орнатуға қабілетті болуы.

- Когнитивті тәрбие: балаға білім беру арқылы ойлау қабілетін дамыту (логикалық ойындар, есептеу, тәжірибелік жұмыстар).
- Эмоционалды тәрбие: балалардың эмоцияларын тануы, сезімін білдіруі, қорқыныш пен қуанышқа дұрыс бағыт беру.
- Әлеуметтік тәрбие: балаға қарым-қатынас, достық, ұжымда әрекет ету дағдыларын үйрету.
- Моральдық және ұлттық тәрбие: бала бойына ізгілік, әділдік, патриоттық сезімдерді дарыту, ұлттық салт-дәстүрді үйрету.
- Шығармашылық тәрбиелеу: музыка, сурет, театр, ойындар арқылы шығармашылық қабілеттерді дамыту.
- Баланы бағыттаушы, қолдаушы және үлгі көрсетуші.
- Әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, дара тәсіл қолдану.

- Қоғамдық және ұлттық құндылықтарды таныстыру арқылы моральдық тәрбиені қалыптастыру.
- Баланың шығармашылық қабілетін ашу үшін интерактивті және ойын әдістерін қолдану.
- Тәрбиешілер ата-аналармен тұрақты байланыста болып, баланың дамуын бірлесіп қадағалайды.
- Үйдегі тәрбиенің балабақшадағы әрекеттермен үйлесімді болуы маңызды.
- Отбасы мен педагог бір бағытта жұмыс істесе, балада сенімділік пен жауапкершілік қалыптасады.

қалыптасады.

- Өзін-өзі тану және бағалау: бала өз мықты және әлсіз жақтарын біледі.
- Әлеуметтік дағдылар: достарымен қарым-қатынас жасау, өз ойын білдіру, топтық жұмыста

әрекет ету.

- Эмоционалды тұрақтылық: сезімін дұрыс көрсету, қиындыққа төзімділік.
- Шығармашылық қабілет: жаңа идеялар шығару, өнер, ойын және зерттеу әрекеттері арқылы

даму.

- Мектепке дейінгі тәрбие – баланың болашақ өміріндегі табысты дамуының негізі.
- Ұлттық құндылықтар, моральдық және әлеуметтік тәрбие арқылы бала толыққанды тұлғаға

айналады.

- Тәрбиеші мен ата-ананың үйлесімді жұмысы – баланың жан-жақты дамуының кілті.

Қорыта айтқанда, балабақшадағы тәрбие баланың тұлғалық дамуының іргетасын қалайды. Бұл кезеңде бала өз бойындағы қабілеттерді, жеке қасиеттерді танып, қоғаммен үйлесімді әрекет етуге үйренеді. Тәрбиеші мен ата-ананың бірлескен еңбегі, ұлттық құндылықтарды енгізу, эмоционалды, шығармашылық, әлеуметтік дағдыларды дамыту – осының бәрі баланың толыққанды тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді. Балабақшадағы тәрбие – болашақ қоғам мүшелерін дайындаудың, олардың жеке даралығын ашып, қоғамға бейімдеудің ең басты алаңы.

Балабақшадағы тәрбие баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуына, оның ойлау, сезіну, әрекет ету қабілеттерін дамытуды қамтамасыз етеді. Тәрбиешінің кәсіби шеберлігі, педагогикалық мәдениеті, ата-ананың қолдауы және ұлттық құндылықтарды үйрету – бұл факторлар бірлесіп, баланың жан-жақты дамуына жол ашады. Мектепке дейінгі кезеңде қалыптасқан қасиеттер бала өмірінің барлық кезеңінде оның жеке тұлға ретінде жетілуіне, қоғамға бейімделуіне, табысты және бақытты

"ТӘЖІРИБЕ МЕН ЗЕРТТЕУЛЕР"

Ұзақбаева Ақмарал Әлібекқызы
БҚО, Орал қаласы
№3 "Зерде" бөбекжайы
Педагог-ассистент

Қазіргі заманғы білім беру үдерісі ақпараттық технологиялармен тығыз байланыста дамуда. Цифрландыру қоғамның барлық саласына еніп, оқытудың жаңа формалары мен тәсілдерін қалыптастырды. Осы жағдайда педагог-ассистенттің рөлі айтарлықтай кеңейді. Ол тек инклюзивті білім берудегі көмекші маман ғана емес, сонымен бірге цифрлық ортада оқушыларды қолдаушы, бағыт беруші, ақпараттық сауаттылықты қалыптастырушы тұлға ретінде көрінеді.

Педагог-ассистент қызметінің басты мақсаты — әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, білім алуға тең мүмкіндік жасау. Бұл міндет цифрлық орта жағдайында жаңа мазмұнға ие болды. Қазіргі таңда оқыту процесі онлайн платформалар, интерактивті ресурстар, электронды журналдар мен мобильді қосымшалар арқылы жүзеге асырылуда. Мұндай технологиялар ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға да, жалпы білім алушыларға да қолжетімді білім алуға мүмкіндік береді. Осы процесте педагог-ассистент оқушы мен цифрлық білім кеңістігінің арасындағы байланысты қамтамасыз ететін басты тұлғаға айналды.

Цифрлық ортадағы педагог-ассистенттің қызметі тек техникалық қолдау көрсетумен шектелмейді. Ол оқу үдерісін дараландыру мен бейімдеудің маңызды буыны. Әр оқушының оқу қарқыны мен қабылдау қабілеті әртүрлі болғандықтан, педагог-ассистент электронды материалдарды бейімдеп, түсінікті форматта ұсынуы қажет. Мысалы, есту қабілеті шектеулі оқушылар үшін бейне сабақтарға субтитр қосу, көру қабілеті төмен балаларға арналған шрифті үлкейту немесе дыбыстық сүйемелдеу ұйымдастыру сияқты шаралар оқытудың сапасын арттырады. Бұл бағыттағы жұмыс педагог-ассистенттің кәсіби икемділігі мен шығармашылығын талап етеді.

Цифрлық білім беру құралдарының көптүрлілігі педагог-ассистентке оқыту процесін жандандыруға мол мүмкіндік береді. Мысалы, BilimLand, Kahoot, Quizizz, LearningApps, Padlet, Canva, Google Classroom секілді платформалар арқылы интерактивті сабақтар, бейімделген тапсырмалар және кері байланыс ұйымдастыруға болады. Педагог-ассистент осы ресурстарды пайдалану арқылы оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың танымдық белсенділігін дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар, ол оқушының цифрлық дағдыларын қалыптастырып, ақпаратты талдау және дұрыс пайдалану қабілетін дамытады.

Цифрлық ортада педагог-ассистенттің кәсіби қызметі жаңа құзыреттерді қажет етеді. Бұрын ол негізінен педагогикалық және психологиялық қолдау көрсетуге бағытталған болса, енді оған ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) еркін меңгеру, цифрлық этика мен қауіпсіздік нормаларын сақтау, онлайн коммуникация мәдениетін қалыптастыру сияқты жаңа міндеттер жүктеледі. Бұл құзыреттер ХХІ ғасыр педагогының кәсіби стандарттарының ажырамас бөлігі болып саналады.

Педагог-ассистент цифрлық ортада оқушыларға бағыт-бағдар беріп қана қоймай, олардың цифрлық мінез-құлқын да реттеуге атсалысады. Қазіргі таңда интернет пен әлеуметтік желілер балалар өмірінің бір бөлігіне айналды. Бірақ бұл кеңістікте қауіпті контент, кибербуллинг, ақпараттық тәуелділік сияқты тәуекелдер де бар. Сондықтан педагог-ассистент оқушыларға интернеттегі жауапкершілік, ақпараттық гигиена, деректердің құпиялылығы сияқты ұғымдарды түсіндіріп, қауіпсіз мінез-құлық моделін қалыптастыруға көмектеседі.

Педагог-ассистенттің тағы бір маңызды міндеті – оқушылардың цифрлық теңсіздігін азайту. Кейбір балалардың техникаға, интернетке немесе қажетті бағдарламаларға қолжетімділігі шектеулі. Мұндай жағдайда

педагог-ассистент баланың білім алуына мүмкіндік беру үшін офлайн материалдар дайындап, жеке қолдау көрсетеді. Бұл – білімдегі әлеуметтік әділдікті қамтамасыз етудің бір көрінісі.

Цифрлық білім беру кеңістігінде педагог-ассистенттің қызметі тек оқушыға ғана емес, мұғалім мен ата-анаға да бағытталады. Ол ата-аналарға баланың онлайн оқудағы қиындықтарын жеңуге көмектеседі, цифрлық ресурстарды дұрыс пайдалануға үйретеді. Мұғаліммен бірге онлайн сабақтарды бейімдеу, цифрлық материалдар құрастыру, кері байланыс ұйымдастыру ісінде де белсенді рөл атқарады. Мұндай ынтымақтастық цифрлық оқыту сапасын арттырып, оқу процесін неғұрлым тиімді етеді.

Қазіргі уақытта педагог-ассистенттерге арналған арнайы онлайн курстар мен кәсіби қоғамдастықтар дамып келеді. Мысалы, педагогикалық шеберлік орталықтарының «Цифрлық педагогика», «Инклюзивті білім беру технологиялары» атты курстары педагог-ассистенттерге өз біліктілігін жетілдіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар әлеуметтік желілер мен кәсіби платформаларда педагог-ассистенттер тәжірибе алмасып, әдістемелік материалдармен бөлісетін қауымдастықтар пайда болды. Бұл кәсіби желілер педагогтардың үздіксіз дамуына жағдай жасайды.

Педагог-ассистенттің цифрлық ортадағы рөлі тек технологияны қолданумен шектелмейді. Ол педагогикалық дизайн элементтерін де меңгеруі тиіс. Яғни оқыту мақсатына сәйкес электрондық тапсырмалар, бейне сабақтар, инфографика және интерактивті карталар жасау сияқты шығармашылық жұмыстар атқара алады. Мұндай әдістер оқу процесін қызықты әрі тиімді етеді, ал оқушылардың визуалды қабылдау қабілетін арттырады.

Сонымен бірге, педагог-ассистент цифрлық ортада деректермен жұмыс істеу мәдениетін қалыптастыруда да маңызды рөл атқарады. Ол оқушылардың оқу жетістіктерін электрондық жүйелер арқылы бақылап, нәтижелерді талдау мен рефлексия жасауға мүмкіндік береді. Мысалы, оқушылардың тест нәтижелерін, онлайн белсенділігін, тапсырмаларды орындау уақытын саралау арқылы олардың оқу қарқыны мен мотивациясын анықтауға болады. Бұл педагог-ассистенттің аналитикалық ойлауын дамытады.

Педагог-ассистенттің кәсіби дамуы цифрлық ортада үздіксіз жүреді. Ол жаңа платформаларды меңгеріп, онлайн оқыту әдістерін зерттейді, заманауи трендтерге бейімделеді. Мұндай ізденіс оның кәсіби беделін арттырып, өзін-өзі жетілдіруге жол ашады. Педагог-зерттеушілік бағыттағы ассистент өз тәжірибесін цифрлық форматта жинақтап, әдістемелік нұсқаулықтар немесе бейнесабақтар әзірлей алады.

Сонымен қатар педагог-ассистент цифрлық ортада инклюзивті мәдениетті дамытуға үлес қосады. Цифрлық құралдардың көмегімен ол әртүрлі балалардың оқу процесіне толық қатысуын қамтамасыз етеді, яғни әр балаға қолжетімді контент пен коммуникация түрін таңдайды. Бұл білім берудегі теңдік пен әділдік қағидатын нақты іске асырудың заманауи жолы болып табылады.

Педагог-ассистенттің цифрлық білім беру кеңістігіндегі жаңа мүмкіндіктері болашақта одан әрі кеңейе түспек. Қолданбалы жасанды интеллект, қашықтан бейімделген оқыту, виртуалды және кеңейтілген шындық элементтері білім беру процесіне белсенді енгізілуде. Бұл технологиялар педагог-ассистенттің жұмысын жеңілдетіп қана қоймай, оның кәсіби мүмкіндігін арттырады. Мысалы, арнайы қосымшалар арқылы ол оқушылардың оқу жетістігін автоматты түрде қадағалай алады немесе сөйлеу мен моторикасын дамытуға арналған виртуалды тренажерларды қолдана алады.

Қорыта айтқанда, педагог-ассистент – цифрлық дәуірдің жаңа форматтағы педагогы. Ол білім беру процесінің тек орындаушысы емес, оның ұйымдастырушысы, бағыт берушісі және оқушының цифрлық кеңістіктегі сенімді серігі. Педагог-ассистенттің цифрлық сауаттылығы мен кәсіби шеберлігі – білім беру сапасының кепілі. Ол жаңа технологияларды адамгершілік қағидаттармен үйлестіре отырып, оқушы мен қоғам арасындағы рухани байланысты сақтап қалады. Цифрлық дәуірдің басты талабы – технологияны адам игілігіне айналдыру болса, осы міндетті жүзеге асыратын тұлғалардың бірі – педагог-ассистент екені сөзсіз.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ БАЛА БОЙЫНА ДАРЫТУДАҒЫ ТӘРБИЕШІНІҢ РӨЛІ

Рамазанова Гүлбаршын Кайыржанқызы
БҚО, Орал
№33 ЖОББМ шағын орталық
Тәрбиешісі

Баланың тұлғалық дамуы – мектепке дейінгі кезеңде басталатын ең маңызды үрдістердің бірі. Бұл кезеңде тәрбиеші тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар балаға өмірлік құндылықтарды, моральдық және ұлттық дәстүрлерді дарытатын жетекші тұлға болып табылады. Ұлттық құндылықтар бала бойына ерте жастан қалыптасуы тиіс, себебі олар болашақтағы жеке тұлғаның моральдық бағдарын, қоғамдағы өзіндік орны мен мәдени санасын анықтайды. Тәрбиешінің рөлі осы процесте шешуші болып табылады, өйткені бала көбінесе тәрбиешінің үлгі ретінде қабылдап, оның әрекеттерін қайталауға ұмтылады.

Ұлттық құндылықтарды дарытуда ең алдымен балаға өзінің елінің тарихы мен мәдениеті туралы түсінік беру маңызды. Тәрбиеші қазақ халқының салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын, ұлттық мейрамдарын, халық әндері мен ойындарын таныстырады. Мұндай тәсіл баланың өз еліне деген сүйіспеншілігін, патриоттық сезімін қалыптастырады. Мысалы, ұлттық ойындар мен дәстүрлі әндер арқылы балалар топтық әрекеттесу, бір-біріне сыйластық таныту және ұжымда ынтымақты жұмыс істеу дағдыларын меңгереді. Сонымен қатар, тәрбиеші балаға өз елінің тарихи тұлғалары мен батырларының ерліктері туралы әңгімелер айтып, олардың үлгісін көрсету арқылы ұлттық мақтаныш сезімін оятады.

Баланың бойына ұлттық құндылықтарды дарытуда тәрбиешінің педагогикалық әдістері маңызды рөл атқарады. Ойын әдісі – бұл кезеңдегі ең тиімді тәсілдердің бірі. Балалар ойын арқылы өзара қарым-қатынас орнатады, әлеуметтік дағдыларын дамытады, сонымен қатар ұлттық салт-дәстүрлерді тәжірибеде меңгереді. Мысалы, дәстүрлі «Көрісу», «Асық ойнау» сияқты ойындар арқылы балалар бір-бірімен өзара сыйластық, әділдік, командалық жұмыс дағдыларын үйренеді. Сонымен қатар, шығармашылық тапсырмалар мен көркем еңбек арқылы бала ұлттық мотивтерді өз идеясына сүйене отырып орындайды, бұл оның шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып, ұлттық мәдениетпен таныстырады.

Тәрбиешінің рөлі тек білім беру мен ойын ұйымдастырумен шектелмейді, ол сонымен қатар балаға өмірлік маңызды моральдық қағидаларды үйретеді. Баланың жан-жақты дамуы үшін әділдік, жауапкершілік, достық, сыйластық сияқты құндылықтар ерте жастан дарытылады. Ұлттық құндылықтар бұл моральдық қағидаларды қолдайтын негіз ретінде қызмет етеді. Мысалы, қазақ халқының дәстүріндегі қонақжайлылық, үлкенге құрмет, кішіге мейірім көрсету сияқты құндылықтар тәрбиеші арқылы бала бойына жүйелі түрде енгізіледі. Бұл әдіс балаға өз қоғамындағы дұрыс мінез-құлық үлгілерін көрсетеді.

Отбасы мен тәрбиешінің бірлескен жұмысы да ұлттық құндылықтарды дарытуда маңызды рөл атқарады. Тәрбиеші ата-аналармен үнемі байланыста болып, үйде де ұлттық дәстүрлерді сақтау мен қолдауды насихаттайды. Бұл тәсіл баланың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын күшейтеді, үйдегі және балабақшадағы тәрбиені үйлестіреді. Мысалы, мерекелік шаралар кезінде ата-аналар да балалармен бірге ұлттық ойындар мен әндерді орындаса, бұл тәжірибе баланың есінде қалатын нақты тәжірибе ретінде бекітіледі.

Ұлттық құндылықтарды дарытуда тәрбиешінің жеке үлгісі шешуші рөл атқарады. Балалар тәрбиешінің іс-әрекетін, сөзін және қарым-қатынасын мұқият бақылап, өз мінез-құлқында қайталайды. Сондықтан тәрбиеші өз іс-әрекетінде ұлттық дәстүрлер мен мәдениетті қолдай отырып, баланың бойына соған лайық құндылықтарды дарытады. Мысалы, тәрбиеші балалармен сөйлескенде сыпайылық пен әдептілік үлгісін көрсетсе, балалар да сол әрекеттерді күнделікті өмірде қолдануды үйренеді.

Тәрбиеші ұлттық құндылықтарды дарытуда шығармашылық әдістерді де қолданады. Мысалы, ұлттық киімдерді суреттеу, халық әндерін орындау, театрлық қойылымдар мен шағын сахналық көріністер арқылы балалар мәдени мұрамен танысады. Бұл әдіс балалардың эстетикалық талғамын дамытып қана қоймай, олардың өз мәдениетін сыйлауға және бағалауға деген қабілетін арттырады. Сонымен қатар, мұндай шығармашылық әрекеттер балалардың өз ойларын еркін білдіруіне, өз көзқарасын дамытуына мүмкіндік береді.

Ұлттық құндылықтарды дарыту барысында тәрбиеші баланың эмоционалды дамуына да ерекше назар аударады. Балалар дәстүрлі мерекелер мен салт-дәстүрлерге қатысқанда эмоционалды жағынан дамиды, топтағы достарымен қарым-қатынасы нығаяды. Мысалы, Наурыз мерекесі кезінде балалар қимыл-қозғалыс, ән айту, би билеу арқылы эмоционалды тәжірибе алады және ұлттық дәстүрлерге деген қызығушылығы артады. Тәрбиешінің рөлі – бұл тәжірибені дұрыс бағыттау және баланың өз сезімдерін білдіруіне мүмкіндік жасау.

Ұлттық құндылықтарды дарытуда тәрбиешінің кәсіби дайындығы маңызды. Ол педагогикалық біліміне қоса, ұлттық мәдениетті, дәстүрлерді, салт-дәстүрлерді терең білуі қажет. Кәсіби дайындық баланың бойына құндылықтарды дұрыс және жүйелі түрде енгізуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, тәрбиеші жаңа әдістерді пайдалана отырып, әр баланың жеке ерекшеліктерін ескеруге қабілетті болуы керек. Бұл тәсіл әр балаға жеке ықпал жасауға, оның жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуды қамтамасыз етеді.

Қорыта айтқанда, тәрбиешінің рөлі – ұлттық құндылықтарды бала бойына дарытуда шешуші болып табылады. Ол балаларға ұлттық мәдениет пен дәстүрді таныстырады, моральдық және әлеуметтік дағдыларды дамытады, шығармашылық және эмоционалды қабілеттерін қолдайды. Тәрбиеші өз іс-әрекетімен үлгі көрсетіп, баланың қоғамдағы өз орнын, мәдениетін және дәстүрін түсінуіне жол ашады. Ұлттық құндылықтарды дарыту тек жеке педагогикалық әдістер арқылы ғана емес, тәрбиеші мен отбасының үйлесімді жұмысы арқылы да тиімді жүзеге асады. Осылайша, тәрбиешінің кәсіби және адами рөлі балалардың жан-жақты дамуына, тұлғалық жетілуіне және ұлттық сананың қалыптасуына айтарлықтай ықпал етеді.

ПЕДАГОГ-ЗЕРТТЕУШІ – ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КӘСІБИ ДАМУДЫҢ НЕГІЗ

*Штоббе Лидия Вячеславовна
БҚО, Орал қаласы
№3 “Зерде” бөбекжайы
Педагог-исследователь*

Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаты – шығармашыл, ойлауы дербес, қоғамның даму үдерістеріне бейімделген тұлға қалыптастыру. Бұл мақсатқа жетудің негізінде мұғалімнің кәсіби өсуі мен ізденіс мәдениеті жатыр. Осы тұрғыдан қарағанда, педагог-зерттеуші бейнесі – жаңа формация мұғалімінің негізгі сипаттарының бірі. Педагог-зерттеуші — тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар өз тәжірибесін талдап, үздіксіз жетілдіріп отыратын, оқыту мен тәрбиелеу үрдісін ғылыми тұрғыдан зерделейтін тұлға. Мұндай мұғалім өз тәжірибесін тек күнделікті сабақ шеңберінде емес, зерттеу нысаны ретінде қарастырады, яғни әрбір әдіс пен тәсілдің тиімділігін, нәтижесін, әсерін талдайды.

Педагог-зерттеуші ұғымы бүгінгі педагогикалық ғылымда мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің жоғары деңгейін сипаттайды. Ол тек дайын әдістемелерді қолданушы емес, сонымен бірге жаңа әдістемелерді жасап шығарушы, педагогикалық инновацияларды сынақтан өткізуші, нәтижесін сараптап, қорытынды жасай алатын маман. Мұндай ұстаздың жұмысында рефлексия мен аналитикалық ойлау маңызды рөл атқарады. Ол өз тәжірибесін зерттеп, мәселенің түпкі себептерін анықтап, оны шешудің тиімді жолдарын ұсынады. Осы тұрғыдан педагог-зерттеуші – ғылым мен тәжірибенің тоғысындағы тұлға.

Бүгінгі таңда білім берудегі парадигма түбегейлі өзгеруде: оқушының белсенділігі, тұлғалық ерекшелігі мен әлеуеті басты назарда тұр. Сондықтан педагог өз тәжірибесін үнемі жаңартып, өзгерістерге бейімделіп отыруы тиіс. Бұл үдерісте ғылыми-зерттеу жұмыстары – мұғалімнің кәсіби дамуының негізгі тетігі. Зерттеуші педагог оқу үрдісін талдай отырып, оның кемшіліктері мен артықшылықтарын анықтайды, оқушылардың оқу мотивациясын арттыру жолдарын іздейді, оқытудың тиімді әдістерін сынақтан өткізеді. Осындай ғылыми ұстаным оқу тәжірибесіне сапалы өзгеріс енгізеді.

Педагог-зерттеуші қызметінің ерекшелігі – оның зерттеу мәдениетінде. Зерттеу мәдениеті дегеніміз – педагогтың ғылыми ойлау қабілеті, деректермен жұмыс істей білуі, мәселені анықтау, болжам жасау, зерттеу жоспарын құру, нәтижені талдау және қорытынды жасау дағдыларының жиынтығы. Бұл қасиеттер жүйелі ойлауды, сын тұрғысынан қарауды, дәлелді пікір айту мен шешім қабылдаудағы жауапкершілікті қалыптастырады. Мұндай мәдениет қалыптасқан жағдайда ғана педагогикалық зерттеу нәтижелі болмақ.

Зерттеуші-педагог қызметінде ғылыми әдістерді қолданудың маңызы зор. Мысалы, бақылау, анкеталау, тестілеу, интервью, тәжірибелік эксперимент, салыстырмалы талдау, рефлексивтік эссе жазу сияқты әдістер мұғалімнің өз тәжірибесін терең түсінуіне мүмкіндік береді. Бұл тәсілдер сабақтың тиімділігін арттырып қана қоймай, мұғалімнің педагогикалық интуициясын дамытады. Зерттеу барысында алынған нәтижелер мұғалімнің кәсіби өсу картасын жасауға, оқу процесін жетілдіруге, әдістемелік ұсыныстар әзірлеуге негіз болады.

Педагог-зерттеушінің тағы бір маңызды қыры – оның инновациялық ойлау қабілеті. Қазіргі заман мұғалімінен жаңашылдық пен шығармашылық күтіледі. Ол өз сабағында жаңа технологияларды енгізіп қана қоймай, олардың тиімділігін зерттеп, практикалық қорытынды шығара білуі тиіс. Цифрлық білім беру кеңістігінде педагогтың зерттеушілік қабілеті одан сайын өзекті бола түседі. Мысалы, онлайн оқыту

құралдарының, цифрлық платформалардың, мультимедиялық ресурстардың тиімділігін салыстыру немесе оқушылардың цифрлық сауаттылық деңгейіне ықпалын зерттеу – бүгінгі күннің өзекті тақырыптарының бірі.

Педагог-зерттеуші өз тәжірибесін талдай отырып, оны кәсіби қауымдастықта бөлісуге де дайын болуы қажет. Бұл ғылыми-әдістемелік конференциялар, педагогикалық оқулар, семинарлар мен вебинарлар арқылы жүзеге асады. Өз тәжірибесін жариялау, мақала жазу, зерттеу нәтижесін әріптестермен талқылау – мұғалімнің зерттеушілік мәдениетінің көрсеткіші. Сонымен қатар бұл педагогтың кәсіби беделін арттырады, білім беру ұйымының ғылыми әлеуетін күшейтеді.

Мұғалім-зерттеушінің қызметінде рефлексия ерекше орын алады. Рефлексия – бұл өз әрекетіне сын тұрғысынан қарау, неге осылай жасадым, нәтижесі қандай болды, келесі жолы нені өзгерту керек деген сұрақтарға жауап іздеу. Рефлексиясыз зерттеу жүргізу мүмкін емес. Ол педагогты өз жұмысына сырт көзбен қарауға, тәжірибесін объективті бағалауға үйретеді. Осы арқылы мұғалім өз кемшіліктерін анықтап, кәсіби дамудың жаңа бағыттарын белгілейді.

Педагог-зерттеуші моделі халықаралық тәжірибеде де кең таралған. Мысалы, Финляндия мен Сингапур білім беру жүйесінде әр мұғалім өз сабағын зерттеу нысаны ретінде қарастырады. Бұл елдерде «Lesson Study», «Action Research» сияқты зерттеу тәсілдері кеңінен қолданылады. Мұндай үлгілер Қазақстанда да белсенді енгізілуде. «Мұғалімнің кәсіби даму бағдарламасы», «Педагогикалық шеберлік орталығы» және «NIS» тәжірибелері осы бағыттағы ілгерілеудің нақты дәлелі. Мұғалімдердің осындай зерттеу жобалары арқылы білім сапасы жақсарып, оқушы жетістігі артады.

Педагог-зерттеушінің кәсіби дамуы үздіксіз жүруі тиіс. Бұл үдеріс үш негізгі бағытта іске асырылады: теориялық, тәжірибелік және шығармашылық. Теориялық бағытта педагог ғылым жаңалықтарымен, заманауи әдістемелермен танысады. Тәжірибелік бағытта – ол сол білімді нақты сабақтарында қолданады, нәтижесін талдайды. Ал шығармашылық бағытта мұғалім өз идеяларын іске асырып, әдістемелік жаңалықтар енгізеді. Бұл үш бағыттың бірлігі педагог-зерттеушінің тұлғалық өсуіне ықпал етеді.

Зерттеу жүргізу педагогтың жеке кәсіби жауапкершілігін де арттырады. Ол әрбір оқу әрекетіне ғылыми тұрғыдан қарап, дәлелді шешім қабылдайды. Мысалы, оқушының үлгерімі төмендеген жағдайда педагог оны жай ғана «зейінсіздік» деп бағаламай, себептерін анықтауға тырысады: мотивацияның төмендігі ме, әдістің сәйкессіздігі ме, әлде психологиялық кедергі ме — осыны зерттеп, нақты шешім қабылдайды. Мұндай ғылыми көзқарас оқу процесін тиімді етуге мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, педагог-зерттеуші қоғамдағы әлеуметтік өзгерістерге, білім саясатының жаңаруына бейімделе алуы тиіс. Қазіргі уақытта педагогикалық зерттеулер тек пәндік немесе әдістемелік деңгейде емес, кең әлеуметтік, мәдени, тұлғалық контексте қарастырылады. Сондықтан педагог-зерттеуші өз қызметін кең мағынада — адамды, қоғамды, құндылықтарды зерттеу ретінде қабылдайды. Ол оқушыны жай үйренуші емес, өмірлік тәжірибесін қалыптастырып жатқан тұлға ретінде көреді.

Зерттеу үдерісінің нәтижесінде педагогикалық тәжірибе жинақталып, білім беру сапасы жақсарады. Мұғалімнің әрбір зерттеуі – кәсіби рефлексия мен дамудың көрсеткіші. Бұл зерттеулер тек жеке мұғалімнің емес, бүкіл ұжымның дамуына ықпал етеді. Себебі зерттеу нәтижесімен бөлісу, әдістемелік ұсыныстар беру, бірлескен талқылау білім беру ортасын ғылыми тұрғыдан байытады.

Қорыта айтқанда, педагог-зерттеуші – заманауи білім берудің басты тұлғасы. Ол оқытудың тек орындаушысы емес, оның ғылыми-сараптамалық орталығы. Мұндай мұғалімде аналитикалық ойлау, инновациялық көзқарас, үздіксіз ізденіс, кәсіби жауапкершілік, педагогикалық мәдениет қалыптасқан. Педагог-зерттеуші өз жұмысын рефлексиялап, оны жақсартуға бағытталған нақты ғылыми әрекеттер жасайды. Оның қызметінің нәтижесінде білім беру сапасы артады, оқушы дамиды, қоғам интеллектуалды тұрғыда байиды.

Білім беру ісінің болашағы педагогтың зерттеушілік әлеуетіне тікелей байланысты. Зерттеуші мұғалім – бұл кәсібіне адал, әрбір сабағын ғылыми ізденіс көзіне айналдырған тұлға. Ол үнемі «Неліктен?», «Қалай жақсартуға болады?», «Қандай нәтиже береді?» деген сұрақтарға жауап іздеп жүреді. Осындай ұстаздар ғана жаңашыл, бәсекеге қабілетті, рухани кемел ұрпақ тәрбиелей алады. Демек, педагог-зерттеуші – білім беру жүйесінің тірегі, қоғамның зияткерлік дамуының басты қозғаушы күші.

СУДЫҢ ТҮРЛІ КҮЙІ

Укубаева Мадина Оразбековна

Алматы облысы, Қарасай ауданы, Елтай ауылдық округі, Көкөзек ауылы

"Көкөзек ауылындағы орта мектебі" КММ

Бастауыш сынып мұғалімі

Бөлім:	Заттар және олардың қасиеттері		
Педагогтің аты- жөні	Укубаева Мадина Оразбековна		
Күні	15.01.2022ж		
Сынып:	2 «Ә»	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Пән	Жаратылыстану		
Тақырыбы	Судың түрлі күйі		
Оқу бағдарламасын а сәйкес оқыту мақсаттары	2.3.3.2 - судың агрегаттық күйінің өзгеру үдерісін зерттеу; 2.1.2.2 - бақылаудың басты белгілерін анықтау (мақсат, нысан, жоспар, мерзім, нәтиже);		
Мақсаты:	Сабақтың мақсаты: Судың түрлі күйінің өзгеру үдерісін зерттеу, дәлелдеу, тұжырым жасау.		

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Ұйымдастыру 3 минут	Психологиялық ахуал қалыптастыру. - Қуанамын мен де, - Қуанасың сен де. - Қуанайық достарым! - Арайлап атқан күнге! Ребус шешу. Жауабы: «Судың түрлі күйі» Сабақтың тақырыбы хабарланады. Сабақтың мақсатымен танысады. Сабақтың тақырыбы: "Судың түрлі күйі" Бағалау критерийлері: • Су тақырыбында бес жолды өлең құрайды. • Әр топ өз атауын қорғайды. • Зерттеу, бақылау жұмысын жүргізеді. • Судың үш күйге өзгеру үдерісін зерттеп, анықтайды. • Элективті тест сұрақтарына жауап береді.	Өлеңді жақсы көңіл-күймен қимылмен көрсете отырып, айтып шығады. Ребус шеше отырып, сабақтың тақырыбын табады.	Формативті бағалау үнемі жүргізіліп отырады. «Су тамшылары» арқылы бағалау жүргізіледі. 	Презентация, слайд. Флипчарт Ребус. Флипчарт
Өзін-өзі тексеру				

Өткен білімді
еске түсіру
5 минут

- Судың маңызы мен қажеттілігін дәлелдеп, әңгімелейді.
- Ал, енді қандай су көздерің білеміз?
-Біз бүгін су көздеріне саяхатқа шығамыз.
Су көздеріне саяхат. 1-аялдама-«Көл»
Үй тапсырмасын сұрау:

«Синквейн» әдісі

Не?	
Қандай?	
Не істейді?	
Сөйлем	
Мәндес сөз	

«Қабырғадағы рөл» әдісі

Көлсай, Қайыңды көлдер бойынша сипаттап жазу.

Топқа бөлінеді: «Қар, мұз», «Су», «Бу»
«Акроним» әдісі -әр топ өз атауын қорғайды.

Су көздерін атап шығады.
«Синквейн»,
«Қабырғадағы рөл» бойынша орындаған жұмыстарын айтып шығады.
Дескриптер:
-Қар, су, мұз тақырыбында бес жолды өлең құрайды.
-
«Қабырғадағы рөл» сызбасына
«Су» тақырыбында деректер жазады.

ҚБ:
Мадақтама
ҚБ: өзін-өзі бағалау

Қабырғадағы
рөл
Флипчарт

Сабақтың
ортасы

Жаңа білім
15 минут

2-аялдама: «Құдық» «Стоп кадр» әдісі
:«Табиғаттағы су айналымы» **I Mектеп –тен** бейнефильм тамашалау.

Судың үш күйге өзгеру үдерісін әңгімелеу, дәлелдеу, пікір бідіру.

3-аялдама: «Өзен»

«Зерттеу» әдісі: тәжірибе жасау, зерттеу жүргізу, дәлелдеу, қорытынды пікір білдіру.

1.Стакандағы суды келесі басқа ыдысқа құю.

Тұжырым: судың аққыштық қасиеті бар.

Тұрақты пішіні болмайды.

2.Стакандағы суға қант салу.

Тұжырым: су еріткіш қасиетке ие.

3.Суы бар стакан ішіне қасық салу.

Тұжырым: су-мөлдір, түссіз.

4.Мұзды стаканы бар су салу.

Тұжырым: Мұз судан жеңіл.

5.Қар мен мұзды бір ыдысқа салу.

Тұжырым: қар мен мұз еріп қатты күйден сұйық күй суға өзереді.

Бейнефильмнен көргенін әңгімелейді.

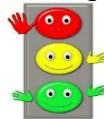
Дескриптор:

1.Судың қасиеті туралы айтады;
2. Тірек сөздерді қолданады;
3. Судың қасиеттерін зерттейді, нәтижелерін кестеге түсіреді;
4. Бір-бірінің пікірін тыңдап, қорытындылайды;

ҚБ:
«Серпілген сауал»
Өзін-өзі бағалау

ҚБ:
«Бағдаршам»

Өзін-өзі бағалау

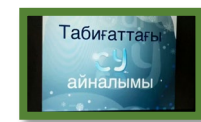

ҚБ: «Бас бармақ»

Өзін-өзі бағалау

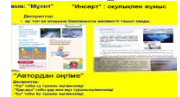
I Mектеп
платформасы

Флипчарт

Флипчарт

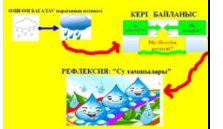

10 минут

	4-аялдама: «Мұхит» «Инсерт» әдісі: оқулықпен жұмыс Судың үш күйінің өзгүрін айтып, қорытынды пікір, тұжырым айтады. 5-аялдама: «Теңіз» «Элективті тест» әдісі - Су 3 күйге өзгере алады. А. 5 Ә. 3 Б. 7 - Сұйық күйге су, жаңбыр жатады. А. қар, мұз Ә. су, жаңбыр Б. бу, тұман - Күн жылынғанда қар мен мұз еріп, су мен буға айналады. А. су мен бу Ә. жаңбыр мен қар Б. бұршақ пен су	Дескриптер: - Әр топ өз атауына байланысты мәліметті тауып оқиды. - Су тобы су туралы әңгімелейді. - Қар, мұз тобы қар мен мұз туралы әңгімелейді. - Бу тобы бу туралы әңгімелейді. - Судың үш күйге өзгеру үдерісін айтады. Элективті тест сұрақтарына жауап береді. «А», «Ә», «Б» әріптерін көрсетеді.	 ҚБ: өзін-өзі бағалау ҚБ: өзін-өзі бағалау 	Флипчарт
Сергіту сәті 2 минут	«Қолды жу» сергіту сәтін қимылмен көрсету. Интербелсенді тақтадан бейнероликте көрсетілген іс-қимылдарды қайталау.	Балалар бойларын сергітіп жаттығу жұмыстарын орындайды.	Мадақтау	Музыка ырғығы мен бірге билейді
Сабақтың соңы Бекіту 5 минут	6-аялдама: «Бұлақ» «Суреттер сөйлейді» әдісі бойынша «Судың қажеттілігі мен маңызын» әңгімелеп, өз ой-пікірлерін айту. «Қарқын» әдісі бойынша «Су» тақырыбында мақал-мәтел айту.	Сурет бойынша «Судың қажеттілігі мен маңызы» тақырыбында өз пікірлерін әңгімелейді. «Су» тақырыбында мақал-мәтел айтады.	ҚБ: «Мадақтау» Өзін-өзі бағалау 	Флипчарт

Үйге тапсырма беру	«Судың үш түрлі күйі» тақырыбында сурет салу, қосымша мәлімет-деректер тауып жазу.	Күнделікке үй тапсырмаларын жазып алады.		Флипчарт
Кері байланыс Рефлексия 5 минут	ҚБ өзін-өзі бағалау «Су тамшылары» парағының нәтижесін қорытындылайды. 7-6 тамшы- 10 мен 9 балл 5 тамшы- 8 балл 4 тамшы- 7 балл 3 тамшы—5 балл «БББ кестесі» -Кері байланысын жүргізу. «Көңілді су тамшылары» рефлексияны белгілейді.	Өзін-өзі бағалау парағының нәтижесін анықтайды. Кері байланыстағы сұрақтарға жауап береді. Рефлексия боялады.	ҚБ: «Мадақтау» Өзін-өзі бағалау	Флипчарт

МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫ ҚАРАТАУ ТАУЫНЫҢ МАҢЫНДА ЫҚТИМАЛ ТУРИСТІК РЕСУРСТАР

Нурбаева Фаридә Қуантхановна

Ақтау қаласы

**Ш.Есенов атындағы Каспий технологиялар және инжиниринг университеті
«Экология және геология» кафедрасының доценті, техника ғылымының
кандидаты**

Кілт сөздер. Карьер, әзірлеу, бор, ресурстар, шөлейт, таулар, Қаратау, табиғат, тарих, мәдениет, туризм, туристік соқпақтар.

Аннотация. Мақалада Маңғыстау облысының туристік қызмет аймақтары қарастырылған. Маңғыстау облысы бәсекеге қабілетті туризмді дамыту үшін ең жақсы табиғи және мәдени жағдайларға ие екендігі анықталды.

Зерттеулер негізінде туризмнің қорғалатын аймақтарынан басқа Қаратау тауларының айналасында маршруттық жол ұйымдастырылуы мүмкін екендігі анықталды.

Зерттеу әдістері: Экологиялық бағалау мен мониторингтің классикалық әдістерімен қатар тау-кен жұмыстары ауданындағы жергілікті жерді зерттеудің жаңа әдістемесі қолданылды. Бұл әдіс геоакпараттық талдау және карталау деректеріне негізделген. Сондай-ақ, белгіленген маршрутты жаяу зерттеу әдісі қолданылды.

Зерттеу нәтижелері.

Маңғыстау облысы жергілікті туристер үшін танымал бағыт болып табылады. Оларды Каспий теңізінің бірегей мүмкіндіктері қызықтырады. Сонымен қатар, аймақта көптеген әлеуетті туристік ресурстар бар.

Бұл ресурстар Қазақстандағы барлық әлеуетті туристік ресурстардың 30% - дан астамын құрайды. Туристік ресурстарға табиғи, тарихи және мәдени ресурстар кіреді.

Туризм біздің облысымыз үшін әлеуетті маңызды сала болып табылады, мұнда дамуды тежейтін негізгі фактор судың жетіспеушілігі болып табылады. Туристерге арналған ауыз суды кез-келген жерден бөтелкемен әкелуге болады. Туризмнің дамуы туристік орындарға қол жетімділіктің қиындығымен шектеледі. Сондай-ақ тұру үшін тиісті орындардың және басқа да ыңғайлылықтардың болмауы.

Мәселен, Шетпе ауданы Қаратау тауларының айналасындағы табиғи "жасыл" туризм үшін құрлықтағы туристік базаға айналуы мүмкін. Жүргізілген зерттеулер негізінде мамандар ұлттық парктер мен туризмді дамытуға қолайлы төрт аймақты анықтады.

Айрақты. Ақтау қаласынан солтүстікке қарай, орталықтан 100 км жерде, Тамшалы каньонымен шекарада, теңіздің солтүстік-батыс жағалауында орналасқан. Аумағы 480 000 га, жер қамтиды алуан түрлі ғылыми, геологиялық, палеонтологиялық, тарихи және мәдени құндылықтар. Аумағы Маңғыстау ауданының кең ауданын қамтиды.

Үстірт. Кендерлі курорттық аймағының шығысында орналасқан. Облыстың шығысында орналасқан. Мемлекеттік қорық болып табылады. Мұнда әдеттегі құрғақ дала ландшафты бар. Флораның алуан түрлілігі бар. Үстіртте құстардың, жануарлардың және бауырымен жорғалаушылардың сирек кездесетін түрлері бар. Аумағы-632 000 га.

Қаракия-Қаракөл. Облыстың оңтүстік-шығыс бөлігінде, облыс орталығынан 85 км жерде орналасқан. Қаракия-әлемдегі ең терең ойпаттардың бірі (132 м, теңіз деңгейінен төмен). Қаракөл-Ақтау қаласынан оңтүстікке қарай ұзын тұщы көл. Көптеген фламинго елді мекендері бар. Аумағы-180 000 га.

Құлалы. Аймақ жарты ай пішініне ие. Форт-Шевченко қаласының солтүстігінде орналасқан. Бұл итбалықтардың архипелагындағы ең үлкен арал. Мұнда көптеген теңіз балдырларын байқауға болады. Кейде тіпті пеликанды көруге болады. Арал майшабақ, муллет және бекіре тұқымдас балықтардың қоныс аудару жолында орналасқан. Жағажайларда итбалықтар бар. Аумағы-4 500 га.

Жоғарыда аталған 4 аймақ тек қана қорғалмауы керек. Олар тұрақты және бақыланатын түрде туризм үшін қол жетімді болуы керек. Зерттеу аумағы, Оңтүстік Шетпе бор кен орны, Айрақтының 1-аймағында орналасқан (1-сурет).

1-сурет. Маңғыстау облысының туристік қызмет аймақтары

Оңтүстік шатқалдар жүйесіне туристік жол құру үшін рельефтің, зерттеу аумағының маңыздылығын қарастырамыз.

Біздің ойымызша, туризмнің негізгі түрлерінің бірі гео-эко-морфологиялық туризм болып табылады. Гео-эко-туризм туризмнің қалған түрлерімен сәтті бәсекелеседі. Кейбір қасиеттерде ол тіпті басқалардан асып кетуі мүмкін. Рельефтің морфометриялық көрсеткіштері аумақты туризм үшін пайдалану мүмкіндігін анықтайды. Жер бедері үлкен туристік әлеуетке ие. Рельефтің жекелеген нысандары мен олардың кешендері үлкен эстетикалық, танымдық, рекреациялық құндылыққа ие және рельефтің жайлылығын қамтамасыз етеді.

Осы тұрғыдан біз Оңтүстік Шетпе бор кен орнындағы туризм үшін ең қызықты жерлерді қарастырамыз. Экологиялық тұрғыдан алғанда, бор кен орнының әртүрлі шеттерінде орналасқан екі шатқал жүйесі үлкен қызығушылық тудырады:

- Солтүстік шатқалдар жүйесі: кең және қатты құрылымдалған шатқал жүйесі, тік жартастар, тік, тасты шөгінділер және өте тар шатқалдар, онда ағаштар мен бұталар аз;

- шатқалдардың Оңтүстік жүйесі: ол Солтүстік сияқты кең емес, шатқалдардың ең тары, бірақ тік тау жыныстары бар (3,4-суреттер).

Бұл жүйенің геоэкологиялық маңызды айырмашылығы бірнеше каньондармен байланысқан шатқалдардан тұрады:

- қатты эрозия нәтижесінде пайда болған тік жартастар, көптеген ұсақ үңгірлер мен жарықтар;
- үңгірлер мен жартылай үңгірлер жүйесін құрайтын тік жартастардың етегіндегі шөгінді беткейлер мен тау жыныстары;

- құмнан, саздан және ұсақ қиыршық тастан жасалған шағын аллювиалды баурайлар;

- бұталар мен ағаштар, көбінесе Солтүстік бүйірлік шатқалдарда.

Жоғарыда аталған Оңтүстік шатқал жүйесінің морфологиялық сипаттамалары оларды туризмнің барлық түрлеріне пайдалану мүмкіндігін дәлелдейді.

Туризмдегі орталық ұғымдардың бірі - "маршрут" ұғымы. "Маршрут" категориясы географиялық және туристік мағынаға ие. Жалпы қабылданған мағынада маршрут-бұл алдын-ала белгіленген траекториясы бар жол. Айта кету керек, бұл санатта уақыт емес, кеңістік бар. Осыған байланысты маршрут ұғымы көбінесе географиялық мазмұнға ие.

Туристік маршруттар конфигурацияда, яғни "жіп" түрінде, жол сызығында ерекшеленеді. Қазіргі туристер үшін ең қолайлы сызықтық маршрут – бұл бір нүктеден басталып, екіншісінде аяқталатын маршрут. Сонымен қатар, туристер бүкіл маршрут бойында өткен жолды қайталамайды.

Маршрутты құрастыру үшін "Google Maps Pro" бағдарламасы қолданылды. Осы бағдарламадан бізді қызықтыратын ауданды таптық.

Бір қызығы, "көркем жерлер" ғарыштық суреттерінің ішінде Оңтүстік шатқалдар мен шығыс беткейі өз орнын тапты. Туризм үшін бұл қызықты орындар зерттеу аймағының учаскелері болып табылады.

Біздің жұмысымыздың мақсаты - Оңтүстік Шетпе бор кен орны арқылы туристік маршрут салу. Жаяу жүргіншілер мен ғарыштық суреттердің деректері туристік маршрутты жасауға мүмкіндік береді. Бұл ретте Астрахань-Атырау-Ақтау трассасы бойынша бағыттың басталуы туристік соқпақтан басталады (1 - Оңтүстік шатқал – 2 - Шығыс еңіс). Содан кейін туристер тас жолға оралып, Жармыш ауылы маңындағы 3 – "тас шарлар бағы", 4, 5 және 6 – көркем шатқалдар мен каньондар" бағыттары бойынша жүреді (2-сурет). Дайын ғарыштық суреттерді пайдалануға болады. Қазіргі туризм әлемдік туристік үрдістердің әсерінен қалыптасады.

КАРТА ПАМЯТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ***Аубакирова Гаухар Задиновна******Карагандинская область, Нуринский район, село Карима Мынбаева******КГУ «Опорная школа(ресурсный центр) имени Ыбырая Алтынсарина»******Учитель русского языка и литературы***

Человеческий мозг-сложнейший прибор, обладающий поразительными возможностями. Он способен хранить больше информации, чем самый мощный компьютер. Но мозг работает совсем не так как компьютер. Его не нужно включать, придя на работу, и выключать, уходя домой.

В 1980 году учёные предполагали, что человек использует всего 5 процентов от потенциальных возможностей мозга. Все исследователи сходятся во мнении, что потенциал для роста огромен.

А что, если все мы наделены творческими способностями? Что, если чем больше мы учимся, тем легче нам будет осваивать всё больше и больше новых знаний.

Осваиваем технологии развития критического мышления и применяем ее в своей деятельности. Работая по данной технологии много лет, можно каждый раз открывать для себя что-то новое. Одним из таких «новых» интересных приемов является ментальная карта (карта ума, интеллект-карта).

Известно, что мышление наиболее эффективно тогда, когда мы используем и правое, и левое полушария мозга. Именно на этом основана работа карт ума. Визуализация информации – представление информации в виде графиков, диаграмм, структурных схем, таблиц, карт и т.д. Ментальные карты – это инструмент, позволяющий эффективно структурировать информацию; мыслить, используя весь свой творческий потенциал. С одной стороны, они помогают нам мыслить, а с другой стороны, развивают наше мышление.

Ментальная карта (карта памяти, интеллект-карты) — это наглядное представление естественного течения мыслей от одной центральной идеи. Даже сам внешний вид этой схемы дает понять, что она помогает эффективно проводить мозговые штурмы, составлять конспекты, усваивать информацию и делать презентации.

Известно, что мышление наиболее эффективно тогда, когда мы используем и правое, и левое полушария мозга. Именно на этом основана работа карт ума. Визуализация информации – представление информации в виде графиков, диаграмм, структурных схем, таблиц, карт и т.д. Ментальные карты – это инструмент, позволяющий эффективно структурировать информацию; мыслить, используя весь свой творческий потенциал. С одной стороны, они помогают нам мыслить, а с другой стороны, развивают наше мышление. То есть, ментальные карты – это наши мысли, изложенные на бумаге графическим способом, где основная мысль или идея рисуется в центре карты, а все дополнительные — вокруг (это в классических версиях создания ментальных карт

Свойства ментальных карт:

1. Наглядность: всю проблему с её многочисленными сторонами можно окинуть одним взглядом.
2. Привлекательность: хорошая интеллект-карта имеет свою эстетику, её рассматривать не только интересно, но и приятно.
3. Запоминаемость: благодаря работе обоих полушарий мозга, использованию образов и цвета интеллект-карта легко запоминается.
4. Своевременность: интеллект-карта помогает выявить недостаток информации и понять, какой информации не хватает.
5. Творчество: интеллект-карта стимулирует творчество, помогает найти нестандартные пути решения задачи.

6. Возможность пересмотра: пересмотр интеллект-карт через некоторое время помогает усвоить картину в целом, запомнить её, а также увидеть новые идеи.

Как создаются наши карты. (Памятка)

1. Возьмите чистый лист бумаги размера А4 или больше. Чистый лист бумаги предоставляет 100° свободу для выражения всего разнообразия ваших умственных способностей.

2. Используйте горизонтальное положение бумаги. Так будет больше места для слов и изображений в том направлении, как мы пишем, и они не так быстро натолкнутся на край бумаги.

3. Начните с центра. Мысли зарождаются в центре нашего интеллектуального мира. Карта памяти отображает это.

4. Создайте центральный образ, который отображает тему, о которой вы пишете/размышляете. При этом

1. Используйте минимум три цвета (синий-центр, красный, зеленый).

2. Размер центрального рисунка должен быть достаточно большим, примерно 5 см в ширину и высоту (пропорционально больше для большей бумаги).

3. Не используйте рамку, позвольте образу самому задать себе форму

4. Картинка стоит тысячи слов. Она открывает простор для ассоциаций, фокусирует мысли.

5. Цвета стимулируют активность воображения в правом полушарии головного мозга, а также захватывают и удерживают внимание

6. Подобный размер рисунка оставляет много места для остальной карты памяти.

7. Уникальная форма делает ее более запоминающейся и приятной.

Главные темы вокруг центрального рисунка, как заголовки в книге.

Напишите это слово ЗАГЛАВНЫМИ буквами или нарисуйте изображение. Разместите их на линиях одинаковой со словом длины.

Центральные линии – толстые, изогнутые и органические, как ваша рука, присоединяющаяся к телу, или ветка дерева – к столбу. Присоединяйте ветви прямо к центральному изображению.

Главные темы, присоединенные к центральному образу на основных ветвях, позволяют увидеть их относительную важность. Это Основные Организующие Идеи, именно они будут собирать в единое целое (составлять) и фокусировать остальную карту.

Выделение основных слов заглавными буквами позволяет мозгу сфотографировать их изображение, и они легче читаются и вызывают моментальную активизацию в памяти (воспоминание).

Длина слова равна длине строки. Лишние линии разобщают мысли, длина делает акцент на связи. Изогнутые линии придают визуальный ритм и разнообразие, и таким образом их легче запомнить, более приятно рисовать и менее скучно на них смотреть. Более толстые центральные линии отображают относительную важность.

Ветви присоединены к центральному образу, потому что мозг работает по принципу ассоциаций, а не по отдельным, разобщенным линиям.

Умение читать – это способность понять, воспроизвести, истолковать и оценить художественное произведение в целом и каждое слово. Описанный метод ИК развивает читательский интерес у учащихся, позволяет более детально рассмотреть художественный текст. Данный метод гибко вписывается в рамки устоявшихся методик. Практическая реализация ментальных карт показывает значительный рост интереса учащихся к литературным произведениям, активизации мыслительной деятельности и как следствие общий рост эстетического и интеллектуального образования.

Результаты применения ментальной карты:

- экономия времени на конспект;
- концентрация внимания на важных моментах;
- визуально четкие ассоциации;
- повышение мотивации, качества знаний;
- развитие предметных и коммуникативных компетенций, творческих способностей;
- активизация деятельности;
- корректировка знаний учащихся;

Учитель должен не просто «накормить» ребёнка информацией, а научить его «добывать» и использовать её, поэтому по возможности нужно использовать интеллект - карты при повторении пройденного материала, при изучении нового, при проверке изученного, т.е. практически на всех этапах урока.